

Umjetnost dvorca Trakošćan

Slivar, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:280768>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 501/MM/2016

Umjetnost dvorca Trakošćan

Matea Slivar, 4736/601

Varaždin, rujan 2016. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za multimediju, oblikovanje i primjenu		
PROJEKTOVAČ	Mateja Silvar	MAŠINSKI BROJ	4736/601
DATUM	13.09.2016.	ODJELSKI	Vizualna kultura
NAZIV RADA	Umjetnost dvorca Trakošćan		
NAZIV RADA NA KRAJ. JEZICI	Art in the castle Trakošćan		
MENTOR	Robert Geček, dipl.ing	STANJE	predavač
ČLANCI POVJERENSTVA	1. pred. Snježana Ivančić-Valenko, dipl.ing - predsjednik		
	2. v. pred. Mario Penša, dipl.ing - član		
	3. pred. Robert Geček, dipl.ing - mentor		
	4. izv.prof.dr.sc. Mario Tomiša - zamjenski član		
	5. _____		

Zadatak završnog rada

BR. 501/MM/2016

OPIS

Kada spomenemo ime Trakošćan, misli odmah u neku daleku prošlost i davna vremena. Prirod očima nam se stvaraju slike koje nas je učile povijest hrvatskog naroda. Krug ovaj završni rad treba naglasiti ljepote Hrvatskog zagorja te dvorca Trakošćan, ispričati njegovu daleku prošlost od samog nastanka do danas sa naglaskom na umjetnost na koju su veoma pazili stanovnici dvorca. Umjetnička djela koja su vezana uz Trakošćan i obitelj Drašković. Dvorac Trakošćan je prekrasan romaničarski dvorac koji je cjelovito umjetničko djelo od varjake do uzustanje arhitekture. Dvorac Trakošćan i njegov perivoj s jazzerom ostavlja neizbrisiv trag koji posejeda na sva teška prihodjela vremena. Dio je naše slavne hrvatske prošlosti kojom se ponosimo i koju neizmjenno zaboraviti.

U radu je potrebno:

- objasniti slika obilježja i vrijeme izgradnje dvorca Trakošćan,
- objasniti razliku između slikih obilježja,
- nabrojati i objasniti slika i arhitektonska obilježja dvorca Hrvatskog zagorja,
- spomenuti neke od istaknutih vlasnika navedenih dvorca te njihova postignuća vezana uz slika obilježja i arhitekturu,
- objasniti svrhu navedenog dvorca u današnje doba,
- istražiti i istaknuti doprinos obitelji Drašković u povijesnom razdoblju fotografije

Analiza i rad je potrebno nadopuniti vizualnim sadržajima radi boljeg razumijevanja

VARAŽDIN

14. 09. 2016.

[Handwritten signature]

**Sveučilište
Sjever**

Multimedija, oblikovanje i primjena

Završni rad br. 501/MM/2016

Umjetnost dvorca Trakošćan

Student

Matea Slivar, 4736/601

Mentor

Robert Geček, dipl.ing.pred.

Varaždin, rujan 2016. godine

Predgovor

Zahvaljujem se svome mentoru dip. ing. pred. Robertu Gečeku na uloženom vremenu, na pomoći i savjetima koje mi je dao prilikom izrade završnog rada na temu „ *Umjetnost dvorca Trakošćan* “.

Ujedno se zahvaljujem i svima koji su me podržavali, bili uz mene i upućivali me na dobar put i dajući mi dobre i kvalitetne savjete za život i kako doći do ostvarenja svog cilja. Zahvaljujem cijeloj svojoj obitelji i svojim prijateljima.

Za moj uspjeh ujedno je zaslužan i moj dečko koji je bio uz mene za vrijeme studiranja, te mi pružio podršku i vjerovao u mene.

Najveće „ *Hvala* “ zaslužuju moji roditelji i moj brat. Zahvaljujem im na svim odricanjima koje su imali kada su ulagali u moje obrazovanje i kako bi omogućili moje studiranje.

Hvala im što su uvijek bili tu uz mene. Hvala im što su vjerovali u mene.

Zato svima veliko „ **HVALA !** “

Matea Slivar

Sažetak

Kod spomena imena Trakošćan, misli odlutaju u neku daleku prošlost i davna vremena. Pred očima čitatelja stvaraju se slike koje ih je učila povijest hrvatskog naroda. U završnom radu navedene su neizmjerne ljepote Hrvatskog zagorja te dvorca Trakošćan i njegova daleka prošlost od samog nastanka do danas. Posebice se ističe njegova umjetnost. Umjetnička djela koja su vezana uz Trakošćan i obitelj Drašković. Dvorac Trakošćan je prekrasan romantičarski dvorac koji je cjelovito umjetničko djelo od vanjske do unutarnje arhitekture.

Dvorac Trakošćan i njegov perivoj s jezerom ostavlja neizbrisiv trag koji podsjeća na sva teška prohujala vremena. Dio je slavne hrvatske prošlosti kojom se treba ponositi i koju se nesmije zaboraviti.

Ključne riječi: *dvorac Trakošćan, Hrvatsko zagorje, obitelj Drašković, umjetnost, slikarstvo, portreti, fotografija, povjesna razdoblja, utvrda, perivoj, jezero, arhitektura*

Popis korištenih kratica

st.	stoljeća
dr.	drugi
sl.	slično
npr.	na primjer
g.	godine

Sadržaj

1.	Uvod.....	6
2.	Hrvatsko zagorje – prirodne oznake	7
2.1.	Općenito o dvorcima Hrvatskog zagorja.....	9
2.1.1.	<i>Stilska obilježja</i>	9
2.1.2.	<i>Tipovi izgradnje dvoraca</i>	10
2.1.3.	<i>Obilježja u arhitekturi</i>	11
2.1.4.	<i>Gospodarska arhitektura Hrvatskog zagorja</i>	12
2.1.5.	<i>Dvorci i njihova ugroženost i zaštita</i>	13
2.1.6.	<i>Kulturna baština</i>	14
2.2.	Općenito o perivojima Hrvatskog zagorja	15
2.2.1.	<i>Nastanak perivoja</i>	16
2.2.2.	<i>Stilska obilježja</i>	17
2.2.3.	<i>Prostorna oblikovanja</i>	18
2.2.4.	<i>Veličina i položaj perivoja</i>	18
2.2.5.	<i>Odnosi perivoja - krajolika i perivoj - dvorac</i>	19
2.2.6.	<i>Perivoj unutar posjeda i prilazna aleja</i>	19
2.2.7.	<i>Dendroflora</i>	20
2.2.8.	<i>Vrtni objekti</i>	20
2.2.9.	<i>Jezero</i>	22
2.2.10.	<i>Perivoj i njegova važnost i vrijednost</i>	22
2.2.11.	<i>Propadanje perivoja, njihova ugroženost i zaštita</i>	23
3.	Dvorac Trakošćan kroz prošlost	26
3.1.	Gospodari Trakošćana prije Draškovića	27
3.1.1.	<i>Moćna zagorska vlastela - Draškovići</i>	28
3.2.	Od utvrde do dvorca za vrijeme Draškovića	33
3.3.	Dvorac Trakošćan nakon Draškovića.....	37
3.3.1.	<i>Vilim Leskošek</i>	39
3.4.	Umjetnost dvorca Trakošćan prikazana šetnjom kroz dvorac.....	41
3.4.1.	<i>Lovačka dvorana</i>	41
3.4.2.	<i>Predvorje</i>	42
3.4.3.	<i>Knjižnica</i>	43
3.4.4.	<i>Viteška dvorana</i>	43
3.4.5.	<i>Obiteljska dvorana</i>	45
3.4.6.	<i>Blagavaonica</i>	47
3.4.7.	<i>Mali salon</i>	47
3.4.8.	<i>Povijest Trakošćana</i>	48
3.4.9.	<i>Draškovići i fotografija</i>	49

3.4.10.	<i>Spavaonica</i>	50
3.4.11.	<i>Predsoblje spavaonice</i>	50
3.4.12.	<i>Mala knjižnica</i>	51
3.4.13.	<i>Soba za molitvu</i>	51
3.4.14.	<i>Glazbeni salon</i>	52
3.4.15.	<i>Julijanina soba</i>	52
3.4.16.	<i>Barokna soba</i>	53
3.4.17.	<i>Rokoko soba</i>	53
3.4.18.	<i>Soba oslikanih tapeta</i>	54
3.4.19.	<i>Soba s portretima časnika</i>	54
3.4.20.	<i>Klasicistička soba</i>	55
3.4.21.	<i>Bidermajerska soba</i>	55
3.4.22.	<i>Neorenesansna soba</i>	56
3.4.23.	<i>Galerija slika</i>	56
3.4.24.	<i>Galerija dječjih portreta</i>	57
3.4.25.	<i>Zbirka oružja</i>	57
3.4.26.	<i>Tamnica</i>	58
3.4.27.	<i>Dvorska kuhinja</i>	58
3.5.	<i>Trakošćanski perivoj i okolica</i>	59
4.	<i>Anketno istraživanje o umjetnosti dvorca Trakošćan</i>	60
4.1.	<i>Anketa „Umjetnost dvorca Trakošćan“</i>	60
5.	<i>Zaključak</i>	67
6.	<i>Literatura</i>	68
	<i>Popis slika</i>	69

1. Uvod

Dvorac označava povijesnu građevinu stambene i obrambene funkcije i bogatije arhitektonske koncepcije, u kojoj su boravili vladari, pripradnici plemstva i imućniji posjednici. Dvorci su bili sjedišta posjeda u kojima se živjelo i odakle se posjedom upravljalo. Redovito su se gradili u prirodi. Uz dvorac kao središte posjeda obično su vezane gospodarske zgrade, vrtovi i parkovi. Dvorac nije samo zgrada već je to nedjeljiv sklop glavne zgrade namijenjene stanovanju, gospodarskih zgrada, perivoja i okoliša koji mu pripada u fizičkom i estetskom smislu.

Umjetnost je osobita ljudska djelatnost čije se značenje utvrđuje u složenom komunikacijskom procesu između umjetnika, umjetničkog djela i publike. Umjetnosti su pridavana različita značenja u različitim povijesnim razdobljima. Skloni smo umjetnosti pridavati osobine da svaka pojedina umjetnost posjeduje vlastiti visoko razvijeni i autonomni jezik, te da umjetnost ima neovisnu i slobodnu poziciju u društvu. Svrha umjetnosti leži u ispunjavanju njene modernistički definirane prirode, koju određuju ideje slobode, individualnosti, otkrića, eksperimenta, pobune, ljepote, istine i pravde.

Motivirana idejom završnog rada da ljudima približim ljepote dvorca Trakošćan, te opišem detalje i povijest dvorca i njegove umjetnosti. Ljudi malo znaju od povijesnim dvorcima, odnosno o njihovim počecima i plemićkim obiteljima koje su u njima živjele. Rijetko kada ćemo čuti na radiu, vidjeti na televiziji ili pročitati u novinama nešto o nekadašnjim dvorcima, načinu života, a još manje o umjetnosti u dvorcima. Još uvijek kod nas ljudi se slabije bave umjetnošću od svih drugi stvari.

U prvom djelu svog rada baviti ću se prirodnim oznakama Hrvatskog zagorja. Počet ću od zemljopisnih obilježja koje ima Hrvatsko zagorje. Kroz rad ću zatim proučavati općenito dvorce i perivoje Hrvatskog zagorja i njihova obilježja. Koje su karakteristike obilježavale koje razdoblje i stil gradnje. Od nastanka i vremena izgradnje do zaštite dvoraca i perivoja.

U drugom i trećem djelu rada glavna tematika bit će dvorac Trakošćan kroz svoju prošlost. Od početka kako je nastao i u koje vrijeme, te ću istražiti koji su bili svi gospodari i koja je vlastela živjela u dvorcu. Kako se provodila obnova dvorca i kroz koja stoljeća su bila koja zbivanja. Pokušat ću kroz svoj rad prikazati kojim su se sve umjetnostima bavili nekadašnji grofovi, plemići i grofice. Šetnjom kroz dvorac i pojedine prostorije objašnjavat ću koja se sve umjetnička djela nalaze i tko je njihov autor. Baviti ću se i izgledom trakošćanskog perivoja i okolice oko dvorca.

U zadnjem djelu rada koji će biti praktični dio, izraditi ću anketu i analizu koliko su ljudi upoznati s osnovnim stvarima vezanim uz dvorac Trakošćan, te koliko poznavaju osnovnu umjetnost dvorca.

2. Hrvatsko zagorje – prirodne oznake

Na prostoru Središnje Hrvatske proteže se posebna geografska mikroregija nazvana Hrvatsko zagorje. Veoma cjelovito i osobito zemljopisno područje. Različiti čimionci kao što su reljef , litološka građa , klima , pedosfera te samonikli vegetacijski pokrov stvaraju osnovu za razvoj perivoja, gospodarstava i vlastelina te i samih dvoraca.

Istraživano područje prema kriterijima suvremene zemljopisne znanosti pripada trima regijama: Hrvatskom zagorju , Zagrebačkoj urbanoj regiji te Varaždinskoj Podravini. Hrvatskim zagorjem prvotno se smatralo samo porječje rijeke Krapine i istočni dio porječja Sutle . Područje koje se nalazi između Medvedice , Kalničke gore i planine Ivanščice u području rijeke Bednje pa sve do ulaska u ravnu Podravinu. Do 1993. Hrvatsko zagorje je obuhvaćalo osam općina , a to su: Donja Stubica, Ivanec, Klanjec, Krapina, Novi Marof, Pregrada, Zabok i Zlatar - Bistrica. Sjeverno od općine Ivanec i Novi Marof pa sve do rijeke Drave prostire se Varaždinska Podravina i obuhvaća općine Ludbreg i Varaždin , te Zagrebačkoj urbanoj regiji pripada općina Zaprešić.

Hrvatsko zagorje nema regionalno središte već je zahvaćeno utjecajnom sferom Zagreba i sjeverno je prisutan utjecaj Varaždina. Razvijen je veliki broj područnih središta koji su sjedišta općina ili turistička poznata mjesta.

Uočavaju se tri reljefne cjeline Hrvatskog zagorja : Zagorsko gorje , tercijska pobrđa Varaždinske Podravine , te Marijagoričko pobrđe i Prigorje Medvednice u Zagrebačkoj urbanoj regiji , te je prijelazno područje između panonskog i alpskog prostora.

Veoma dinamičan, razlomljen brojim rasjedima, ispresjecan klancima, naboran velikim brojem planinskih ogranaka i rebrastih gorskih kosa, geomorfološki je reljef Hrvatskog zagorja. Sve te prirodne ljepote geomorfoloških pojava stvaraju bogatu prirodnu plastiku i osobnost kojom obiluje Hrvatsko zagorje. Hrvatsko zagorje ima velike i male rijeke. Velike rijeke su : Drava i Sava koje su ujedno i njegove granice, a manje rijeke su : Krapina, Sutla, Bednja, Plitvica i Lonja te mnogobrojni potočići i rječice. Rijeka Krapina ima najveći broj pritoka, a izvire u istočnom djelu Ivanščice. Rijeka Sutla i Bednja izvire u Maceljskoj gori , a u Halozama izvire rijeka Plitvica. Rijeka Bednja duga je 103 km. U Hrvatskom zagorju prema različitim parametrima reljefa, može se uočiti gorski pojas, brdski pojas i nizinski pojas.

Litološka građa pokazuje starost od paleozoika do kvartara. Na području Hrvatskog zagorja nalaze se različite stijene kao što su sedimenti, eruptivi, magmatiti, metamorfiti. Najveće površine obuhvaćaju naslage aluvija, zatim različiti varijeteti lapora, gline i pijeska neogenske starosti, te vapnenci i klastiti mezozojske starosti. [1]

Zastupljena je beskarbonatna ilovina pleistocena te na matičnom supstratu zastupljena su lesivirana tla i pseudoglejevi. Radi nekadašnjih tektonskih pokreta i vulkanske djelatnosti u Hrvatskom zagorju su poznate mnoge toplice i mineralna vrela. Hrvatsko zagorje karakterizira kontinentalna klima s nekoliko specifičnih tipova.

Biljni svijet Hrvatskog zagorja pripada ilirskoj provinciji Eurosibirsko – sjevernoameričkoga fitogeografskog okružja. Karakteristike tog okružja su panonska varijanta šume bukve i jele u višem gorskom pojasu, panonska varijanta gorske šume bukve u nižem gorskom pojasu i šuma hrasta kitnjaka i običnog graba u brdskom i nizinskom pojasu.

Za vegetacijsku karakterizaciju Hrvatskog zagorja važan je postojeći prirodni, šumski, travnjački i ostali vegetacijski pokrov. U Hrvatskom zagorju je znatno zastupljen gorski pojas, te su u njemu dobro razlikuju niži i viši pojas. U višem pojasu, na Ivanšćici i Medvednici te na Macelju, raslinstvo je obilježeno bukovo – jelove šume, a osim tog raslinja raste i gorski javor te lijeska, crna bazga i gorski brijest. Na viši se pojas nadovezuje niži gorski pojas. On je razvijen u svim gorskim masivima koji okružuju Hrvatsko zagorje. Vegetacijski ga karakteriziraju čiste, bazofilne i acidofilne bukove šume. Uz bukvu ističu se još i javor mliječ i gorski javor, zatim božikovina, planinska krv kozja, crvena bazga.

Predjela višeg i nižeg gorskog pojasa nisu pogodna za poljodjelsku obradu zbog reljefa i podneblja. U takvim predjelima prevladavaju prostrane šume s eventualno malim livadama. U cijelom gorskom pojasu jedini perivoj je park šuma Trakošćan. Zbog cjelovitosti predodžbe bioekoloških prilika, opisan je i uspoređen sa zonalno nižim, ekološki povoljnijim te različitim brdskim te nizinskim i dolinskim pojasom. Osnovno vegetacijsko obilježje brdskog pojasa su različite hrastove šume. Dominantna je klimatskozonska fitocenoza hrasta kitnjaka i običnog graba. Ovaj pojas predstavlja optimum za život i različite čovjekove djelatnosti u kontinentalnom djelu Hrvatske. Iz tog razloga su velikim djelom šume posječene i iskrčene u tom pojasu, te je prostor iskorišten za naselja i različite poljodjelske kulture. U tom pojasu nalazi se veći broj perivoja.

Ravničarski pojas predstavlja najniži pojas u Hrvatskom zagorju, razvijen u ravnicama i dolinama uz rijeke Dravu, Savu, Krapinu i Bednju i uz njihove pritoke. To područje odlikuje se posebnim reljefom, utjecajem poplavnih i podzemnih voda. Tipična šuma za to područje je šuma hrasta lužnjaka i običnog graba. Slično kao i u brdskom pojasu, šume su potisnute. Staništa su pod ratarskim kulutrama ili dolinskim i močvarnim livadama. [1]

2.1. Općenito o dvorcima Hrvatskog zagorja

U kontinentalnom djelu Hrvatske, najviše očuvanih dvoraca ostalo je u Hrvatskom zagorju. Plemićki dvorac predstavlja vrlo specifičnu, kulturnu i graditeljsku baštinu. Za pojavu dvoraca bitni su bili povoljni preduvjeti kao što su društveno – ekonomske i političke prilike te neugroženost posjeda. Hrvatsko zagorje takve povoljne uvjete imalo je u 16. i 17. stoljeću. U to vrijeme Hrvatsko zagorje našlo se u srcu ondašnjih ostataka hrvatske države, a opasnost od Turaka je bila sve manja, te je štitila Vojna krajina. Hrvatsko zagorje je postalo ladanjsko prebivalište i središte poljoprivrednih posjeda hrvatskog plemstva jer feudalna prebivališta više nisu bila uvjetovana obrambenim zahtjevima. Dvorci Hrvatskog zagorja dio su bogate cjeline hrvatskih dvoraca.

2.1.1. Stilska obilježja

U Hrvatsko zagorju počeci gradnje dvoraca su u 16. st. što je bilo razmjerno rano. Plemstvo je dugo živjelo, čak stoljećima u skućenim srednjovjekovnim gradovima koji su se nalazili na nepristupačnim vrhovima bregova. Već krajem 16. stoljeća, a najviše početkom 17. stoljeća počinju se prvo pregrađivati stambeni kao Škribenec ili Mirkovec, pa srednjovjekovni burgovi kao Bela I, Bisag, Ivanec, Mali i Veliki Tabor. Odmah nakon toga počinju se graditi novi dvorci na ravninama kao Novi Dvori klanjački, Lobor, Gorica i Klenovnik. U prvoj polovici 17. stoljeća podignut je veliki broj ranobaroknih dvoraca. Ti dvorci u unutrašnjosti dvorišta imaju trijemove i galerije sa slikovitim arkadama. To su dvorci Klenovnik, Lobor, Mirkovec, Novi Dvori klanjački i Velika Hrvatska. Neka takva dvorišta nalaze se i u pregrađenim burgovima u Velikom Taboru i u Varaždinu. Kako je postojao strah od pljačke, zadržavaju se i neki obrambeni elementi kao što su puškarnice u Mirkovcu i Gorici ili kutne cilindrične kule u Novim Dvorima klanječkim. U drugoj polovici 17. stoljeća te u 18. stoljeću izgradnja dvoraca bila je pod neposrednim utjecajem srednjoeuropske varijante graditeljstva odnosno austrijska varijanta. U to vrijeme izgrađeno je najviše dvoraca u Hrvatskom zagorju. Barokni se dvorac u Hrvatskom zagorju udomaćuje u 50.-im godinama 18. stoljeća te se razvija do kraja prve četvrtine 19. stoljeća. U prvom razdoblju proširuju se i uvode se barokni detalji u nekoliko ranijih dvoraca, a to su Čalinec, Ivanec, Lobor, Miljana, Mirkovec, dvorac u Gornjoj Stubici, pročelno krilo Lobora, a grade se i dva nova dvorca, jedan u Zajezdi i drugi u Gornjoj Bedekovčini. Početak drugog razdoblja označava izgradnja dvorca u Gornjoj Bistrici 1770. godine. Izgradnja tog dvorca se smatra najznačajnijim pothvatom u povijesti baroknih dvoraca u Hrvatskom zagorju. [1]

Karakteristike baroknog dvorca su trokrilni tip, jednom stranom otvoren prema perivoju i krajoliku, a nisu ni isključeni dvorci kompaktnog tlocrta ili oni s unutrašnjim dvorištem. Na samom prijelazu iz 18. u 19. st. i na početku 20 stoljeća odnosno prva polovica, u izgradnji dvoraca afirmirao se klasicizam. U doba klasicizma nastaje dvorac Januševac koji je kao najpoznatiji primjer reprezentativnog klasicističkog dvorca. Zatim nastaju i drugi dvorci, a to su Bežanec, Martijanec, Klokovec, Marija Bistrica. U to vrijeme neki barokni dvorci poprimaju detalje klasicizma kao dvorac u Gornjoj Stubici. Klasicistički detalji i elementi na dvorcima su portici i altane, kupole i lođe. Kod trokrilnih dvoraca bočna su krila izmijenjena do kraja, a jednokrilne dvorce kasnobaronog klasicizma karakteriziraju vrlo dugi objekti i duge gredice. Već sredinom i drugom polovicom 19. stoljeća plemići su postali zaneseni dobrim idejama romantizma i historicizma. Počeli su graditi ili obnavljati dvorce u stilu i duhu srednjovjekovne arhitekture.

Draškovići 1855. godine tako u duhu romantizma pregrađuju dvorac Trakošćan. Erdödyevi isto tako u stilu romantizma pregrađuju Bajnske Dvore, Schlippenbach pregrađuje dvorac Maruševac, a Jelačić Nove Dvore zaprešičke. Dvorci izgrađeni u romantizmu su Laduč kojega gradi Vranyczany, te Jalkovec koje je izgradio Leiter. [1]

2.1.2. Tipovi izgradnje dvoraca

Hrvatsko zagorje možemo podijeliti na tri tipa dvorca koji se tamo nalaze. Prvi tip dvorca su dvorci zatvorena tlocrta sa četiri krila. To su dvorci s perimetrom ograde i unutrašnjim dvorištem. U tu skupinu spadaju dvorci Klenovnik, Ludbreg, Lobar, Oroslavje i dr. Dvorci otvorenog tipa sa dva ili tri krila su druga skupina dvoraca. Tu su dvorci Zajezda, Začretje, Opeka i dr. Dvorci trećeg tipa koji se nalaze u Hrvatskom zagorju su dvorci kompaktnog tlocrta, a to su Čalinec, Bela, Šaulovec i dr. Sva tri tipa dvorca pojavljuju se još u različitim varijantama. Barokni se dvorci dijele tipološki u dvije skupine, a to su višekrilni dvorci i jednokrilni dvorci. Višekrilni dvorci imaju centralno krilo i osim toga imaju još i dva bočna krila, pa dvorac ima oblik slova U, te su višekrilni dvorci većinom velikih dimenzija. Prijeklo višekrilnog dvorca u obliku slova U je u renesanskoj shemi četverokrilni dvorac. Primjer takvih dvoraca u Hrvatskom zagorju su dvorac Začretje i dvorac u Gornjoj Bistri. Dvorac u Začretju je u obliku slova V, a dvorac u Gornjoj Bistri je oblika slova U. Jednokrilne dvorce podizali su vlasnici koji su bili skoromnijih materijalnih mogućnosti. Po izgledu oni su bili izrađeni oblika pravokutnog tlocrta. U to vrijeme izgrađivale su se i kurije. Kurije su slične dvorcima koji su kompaktnog tlocrta. One se od dvoraca razlikuju veličinom i arhitektonskom dekoracijom jer su bile skromnije izrađene nego dvorci. Hrvatsko zagorje ima još sačuvanih kurija. Njih je gradilo seosko plemstvo i služile su stanovanju i vođenju gospodarstva. Najveću vrijednost kao spomenik ima drvena kurija u Donjem Škarićevu. [1]

2.1.3. Obilježja u arhitekturi

Dvorci koji se nalaze u Hrvatskom zagorju većinom su jednokatne građevine. Hrvatsko zagorje ima i po koju ali rijetko dvokatnu građevinu te prizemnu kao Zelendvor. U takvim građevinama katovi su bili podijeljeni. Prizemlja i podrumi namijenjeni su bili za posluhu i za gospodarske potrebe.

U prizemlju su bile kuhinja i smočnice i spremišta. Uz sve to nalazile su se sobe posluhe, provizora, inspektora, ključarice i ostale družinske sobe. Dvorci na kat većinom su imali dva stubišta koja su vodila na gornji kat. Jedno stubište je bilo glavno kojim su se koristili vlasnici te njihovi gosti. Sporednim, manjim stubištem se koristila posluha. Glavna stubišta su većinom nalazila u reprezentativnom predvorju. Ograde stubišta su bila od perforiranog kamena, a rijeđe i drvene ili metalne.

Na gornjim katovima onda bi stanovali vlasnici, a prvi kat bio je najbolje opremljeni. Na katu je redovito bila palača koja bi bila velika soba odnosno dvorana za primanje gostiju ili salon. Uz palaču na katu su se nalazile još i spavaonice, te jedna ili više gostinjskih soba, te sobe koje su služile za dnevni boravak. Sobe za dnevni boravak nazivali bi prema boji kojom bi bila obojena ili prema osobama koja se služila njome. Tako su te sobe imale funkcije kao lovačka soba ili kao šionica...

Kako je unutrašnjost dvorca organizirana ovisi o tipu dvorca i stilskim obilježjima. U četverokrlnim i trokrlnim dvorcima hodnik s galerijama s unutrašnje strane je veliki te se oko njega nižu sobe. U dvorcima kompaktnog tlocrta smanjuje se hodnik. Funkciju hodnika tada preuzima centralni hal. Prostorije koje se nalaze su redovito pravokutnog oblika. Ostali oblici koji se javljaju, javljaju se iznimno i to samo kod glavnih salona. Glavni salon je u Gornjoj Bistri eliptičan, a u Januševcu je kružni. Ako dvorac ima cilindričnu kulu ili toranj, i u njima se nalaze saloni. U glavnoj osi dvorca bila je najčešće smještena glavna dvorana, osobito u baroknim i klasicističkim dvorcima. Sve to je bilo istaknuto i oblikovanjem pročelja dvorca. Kapela je u dvorcima bila jedan veoma važan arhitektonski sadržaj. Ako se kapela nalazila u većem dvorcu, ona je imala visinu dvije etaže. Glavni ulaz u kapelu bio je iz prizemlja, ali je postojao i ulaz na koji bi se ulazilo iz kata na kor. U manjim dvorcima umjesto kapele je bila uzidana niša u zidu ili se mala kapela nalazila na katu. Nekim dvorcima, kapela se nalazila u perivoju.

U 19. stoljeću se tek počinju graditi kupaonice u dvorcima, a prvi takvi dvorac bio je Januševac. Prije toga o kupaonici nije bilo podataka. U kupaonici za pranje su se tada koristile kositrene, srebrne i porculanske posude. U 17. stoljeću u ranom baroku, pročelja dvorca jednostavna su i suzdržanog plasticiteta. Glavni ukras pročelja često je kameni portal s grbom vlasnika.

U 18. stoljeću u doba baroka pročelja dobivaju arhitektonsko – plastični dekor poput središnjih i kutnih detalja. Takvi detalji su rizaliti, pilastari, lezene i prozorske nadstršnice, a detalji poput girlandi, figura i slični dekorativni elementi pojavljivali su se rijede.

Doba klasicizma na pročeljima koristi altane, sjenice, lođe, portike i timpanone. Umjesto arhitektonskim elementima u nekim je dvorcima plastika fasada postignuta slikarskim oblikovanjem. Pročelja u dvorcima su gotovo uvijek bila oslikana sunčanim satovima koji su se očuvali. Gradile su se i ugaone kule kao dekorativni elementi glavnog karaktera koje proizlaze iz nekadašnje kule koje su se tada služile za obranu i kontrolu ulaza.

Unutrašnjost zagorskih dvoraca ukrašena je štukaturnim dekoracijama, zidnim slikama, drvenim tabulatima, drvenim lamperijama kao u Trakošćanu. U dvorcima u Klenovniku, Laduču, Maruševcu, Zajezi i drugim nalaze se štukaturni ukrasi svodova i stropova koji su većinom florealnog oblika. Glavnini dvoraca i ugođaju prostora pridonosile su zidne slike u središnjim dvoranama, salonima i kapelama. Rokoko zidne slike su najvrijednije zidne slike s alegorijskim scenama iz svakodnevnog života u salonima Miljane i slike s mitološkim likovima u eliptičnoj dvorani dvorca u Gornjoj Bistri. Očuvane su i vrijedne slike u kapelama u Klenovniku i Ludbregu. Najvrijednije stropne zidne slike očuvane su u Oroslavju donjem. Tamo su koritasti stropovi oslikani alegorijskim scenama i prizorima iz antičke mitologije.

Očuvanog namještaja vrlo je malo ostalo u dvorcima. Interijeri iz prošlih stoljeća koji su nedirnuti i očuvani samo su još u Mariji Bistrici i Ščrbincu, a djelomično su očuvani u Trakošćanu i Gorici. Postoje i rijetko očuvani uzidani ormari. U velikom broju dvoraca očuvane su kaljeve peći, ali češće su očuvane od 19. stoljeća. Neke peći nisu za upotrebu, jer su oštećene, ali imaju izuzetnu povijesnu i umjetničku vrijednost. [1]

2.1.4. Gospodarska arhitektura Hrvatskog zagorja

U ono vrijeme dvorci nisu sagrađeni samo za ladanje, već su bili najmijenjeni i za gospodarstvo. Dvorci su služili kao mjesto prerađivanja i čuvanja proizvoda. Gospodarski prostori u odnosu prema dvorcu bili su vrlo veliki i vlastelinstvo je moralo namiriti sve svoje potrebe vlastitom poljoprivrednom proizvodnjom. U gospodarstvu je bilo prisutno bavljenje obrtom i trgovinom. Nekad se kroz gospodarstvo prilazi dvorcu i perivoju, ponekad formiraju gospodarsko dvorište odvojeno od dvorca te nekad s dvorcem čine jedinstveni sklop. U prizemlju ili podrumu dvorca nalazile su se neke gospodarske prostorije, smočnice, pivnice i komore kao ostave. Za ostale gospodarske namjene napravljeni su posebni objekti.

Za uzgoj različite vrste stoke izgrađene su štale, konjske štale, pojate ili hlevi. Za svinje i živad bili su izgrađeni posebni objekti nazvani kotac. Stočna hrana čuvala se u hambarima i sjenicima.

Povrće i zelje čuvalo se u zelnici, a voće u šljivarnicama. Za prerađivanje i čuvanje mlijeka također je postojala prostorija zvana mlekarnica i sirnica. Pekarnice su postojale za pečenje kruha. U gospodarskom dvorištu ili njegovoj blizi još su se nalazili mlinovi i kovačnice te slični obrtničko – zanatski objekti. U gospodarskim dvorištima još bi se nalazio zdenac s vodom odnosno bunar.

2.1.5. Dvorci i njihova ugroženost i zaštita

Plemstvo postaje sve siromašnije i dvorci propadaju te nestaju ukidanjem kmetstva 1848. godine, te provedom agrarne reforme i industrijske proizvodnje. Kmetovi su kod svojih gospodara ostali, ali za plaću. Dio posjeda vlastelini su morali dati u zakup seljacima što je značilo smanjenje posjeda i manji prihodi. Zagorsko se plemstvo također moralo odreći luksuza, a i sve je manje novca bilo i za održavanje okoliša oko dvorca i samog dvorca. Veći dvorci koje vlasnici više nisu mogli održavati, prodani su, te su pretvoreni u bolnice ili tvornice. Već 1918. godine bila je druga agrarna reforma koja je još više osiromašila već siromašne vlasnike dvoraca. Najbolje se odolijevali manji dvorci čiji su troškovi održavanja bili manji i lakše podnošljivi. Za vrijeme drugog svjetskog rata stradalo je puno dvoraca. Neki su bili porušeni, a neki samo oštećeni. Neke su dvorce vlasnici i napustili u tim ratnim godinama, a inventar dvoraca, a vlastelinske arhive i biblioteke bile su spaljene.

U poslijeratnim godinama uništeno je većinom sve što nije uništio rat. Dvorci koji su bili oštećeni u ratu su srušeni te su ostaci poslužili kao građevni materijal. Neki dvorci bili su demolirani jer su bili smatrani simbolima reakcionarnog društvenog sloja. Mnogo se raznosi namještaj te slike i ostali očuvani inventar. Veći dio svega toga je nestao, dok je manji sačuvani u muzejima. Neki od vlasnika su uspjeli dio namještaja uzeti i odvesti sa sobom kada su odlazili iz dvorca. Velika većina zagorskih dvoraca nakon rata postali su općenarodna imovina, samo je malo dvoraca imalo namjenu koja bi osiguravala njihovu zaštitu. Namjene dvoraca često su se mijenjane i bile su slučajne. U nekim dvorcima se sušilo meso, u nekima se uzgajali pilići. Neki od dvoraca poslužili su kao prozor za socijalno ugrožene obitelji te socijalne ustanove ili škole i skladišta. Dvorci su sve više iz godine u godinu propadali. Zbog neodržavanja, dvorci su se počeli urušavati, određeni dijelovi propadati, najviše su to bila krovništa ili bi dotrajali u cijelosti. Kao posljedica potresa ili klizišta terena nekima je oštećena statika. Vlaga je jako veliki problem koji je prisutan u svim dvorcima. Prvobitni izled dvorca narušen je zbog preuređenja i pregradnji dvorca zbog raznih namjena kojima su služili. Nova izgradnja u blizini dvorca izmjenjuje njihovu izvornu i tipičnu siluetu krajolika i degradira dvorce. Zaštita dvoraca se provodi na tri razine prema Zakonu o zaštiti spomenika kulture.

Prva razina je da registrirani spomenik kulture je najviša kategorija zaštite koja obuhvaća i pravnu zaštitu i taj postupak traje dugo vremena te je komplicirani pravni postupak. Druga razina je preventivna zaštita i kao postupak je jednostavnija. Služi za zaštitu, a nema pravne težine. Treća razina zaštite je evidencija spomenika kulture i nema pravne težine.[1]

2.1.6. Kulturna baština

Na arhitekturi dvoraca Hrvatskog zagorja možemo pratiti razvoj umjetničke i arhitektonske stilove, koji su pratili europske, ponajviše austrijske uzore, ali su se i rađale ideje koje su se u bečkom kulturnom krugu pojavile kasnije nego u Hrvatskom zagorju. Barokni detalji pojavili su se prije nego u Beču. Događaji iz prošlosti i poznata imena kulturnog i političkog života vezani su uz dvorce. Dvorci su bili rasadnici kulture. U njima bi djelovali razni umjetnici poput slikara, kipara, arhitekata i glazbenika. U dvorcima se njegovala poezije, te su se održavali koncerti, velikobrojne zabave i razne svečanosti. Također su bili i središta poljodjelske proizvodnje.

U Hrvatskom zagorju još danas dvorci nisu našli svoju odgovarajuću funkciju i mjesto u društvu. Nisu vrednovani kao specifična kulturna baština našega naroda. Podsjećaju nas na visoku razinu kulturnog života i graditeljskog umjeća proteklih stoljeća. Moramo ih čuvati kao dokaze rasta i osobnosti hrvatske kulture te ih iz toga razloga moramo i cijeniti. [1]

2.2. Općenito o perivojima Hrvatskog zagorja

Povijest parkovne arhitekture Hrvatskog zagorja još je nedovoljno istražena i teško je prikazati razvoj perivoja. Poput razvoja umjetnosti tako i vrtna arhitektura bila je pod utjecajem najviše europskih susjednih zemalja. O srednjovjekovnim vrtovima postoji tek koji podatak da su postojali i to uz samostane i burgove. U 15. i 16. stoljeću u Italiji su se u vrtovima održavale predstave i koncerti, a Hrvatska je morala spriječavati prodor Turaka u Europu. U Dubrovniku jedino je bilo mirno te se gradili ljetnikovci i vrtovi. Nakon 1683. godine kada Turci dožive poraz od Beča, prestaje opasnost te je to značilo brži razvoj u stilu europskog kretanja društva i umjetnosti i tada tek počinje brža i veća izgradnja dvoraca i vrtova. Razvijaju se feudalna gospodarstva i povećava se broj posjeda i gospodarstva. Zbog čestih posjeta feudalaca i boravka u dvorcima počinje se posvećivati pažnja i izgledu dvoraca prema ugleda na europske te se posvećuje pažnja i na oblikovanje parkova i vanjskog prostora. To je bio vrijeme kada su u vrtnoj arhitekturi Europe provodio francuski parkovni izgled i stil. U Hrvatskom zagorju nema niti jedan očuvani perivoj iz 18. stoljeća. Zagrebački Maksimir je nosio obilježja barokne vrtno arhitekture, ali je ipak uređen kao romantični perivoj 19. stoljeća. Potkraj 19. stoljeća bira se najbolje i u vrtnoj umjetnosti pa perivoju poprimaju različite stilske izraze.

U svakodnevnom govoru koristimo tri pojma, a to su vrt, perivoj i park koji se koriste kao sinonimi, a imaju različita značenja. Riječ park dolazi od srednjovjekovne latinske riječi *parricus* i znači ograđen prostor ili od perzijske *pard – pades – paradis* što znači raj. Na latinskom jeziku *parcus* označava ograđen prostor u koji nije bio svakom dopušten pristup. Ograđeni prostor obrasli grmljem i drvećem koji danas nazivamo parkom, u starom francuskom jeziku nazivali su *jardin* odnosno vrt. U francuskom jeziku u feudalno doba udomaćila se riječ *parc*. Njome su nazivali ograđene dijelove šume u kojima je bila divljač za lov. Kada su se te površine prestale koristiti za tu svrhu zadržan je naziv park koji i danas koristimo. Od 16. stoljeća u našem jeziku se koristi riječ perivoj, te se ne osjeća kao tuđa riječ. Značenje perivoja se nalazi negdje između vrta i parka.

U povijesti vrtno arhitektura riječ vrt se upotrebljava od egipatske do uključujući barokne umjetnosti. Riječ perivoj ili park upotrebljavaju se kao sinonim od postbaroknog razdoblja, ali se ne isključuje upotreba riječi vrt. Vrt je mali ukrasni prostor oko dvorca, intimnog karaktera i ograđen. Perivoj je visokokultivirani zeleni prostor koji je napravio čovjek, te koji može i ne mora biti ograđen i koristi se kao mjesto za veći broj ljudi za neko društveno zbivanje. Park se odnosi na prirodne šumovite i pejzažne neograđene prostore uz malu intervenciju čovjeka te zauzima veću površinu i dopušteno je korištenje svim ljudima. Najčešće upotrebljavani izrazi za neki vrt, park ili perivoj su francuski vrt ili engleski park.

Francuski vrt je park koji je organizirani u pravilnim geometrijskim oblicima, a engleski je onaj od nepravilnih oblika. To je pojednostavljena podjela vrtova. Kroz povijest koriste se još izrazi kao klasični vrt i ornamentalni vrt. Klasični vrt se odnosi na povijesni vrt kao što su rimski, islamski, renesansni, a ornamentalni se odnosi kao ukrasni ili dekorativni vrt, vrt koji obilježava najčešće vrtne prostore ispred dvorca koji su izvedeni kao partene zelene površine oblikovane od šišanih grmolikih formi cvijeća i grmlja, a rubno uokvireni visokim zeleniom. Najčešće sastavni dio pejzažnih perivoja i bez čistih stilskih karakteristika su takvi ukrasni vrtovi. [1]

2.2.1. Nastanak perivoja

Vrtna arhitektura u zagorskim dvorcima prati se od 17. stoljeća, odnosno od kada su feudarci napuštali svoje srednjovjekovne utvrđena nepristupačnim terenima i gradili svoje dvorce u nizinama. U razvoju arhitekture Hrvatskog zagorja u 17. stoljeću obilježja su ranog baroka s pristunom renesansnom shemom tlocrtne organizacije dvorca. Ne sumnjaju da su onda postojali vrtovi uz dvorce. Početkom 17. stoljeća analizom povjesnih izvora utvrđeno je da od jedanaest ranobaroknih dvoraca, moguće je postojanje ranobaroknog vrta samo u Klenovniku i Loboru. Ne znači da drugi dvorci nisu imali vrtove, ali ne postoje pouzdani podaci o tome.

U arhitekturi zagorskih dvoraca u 18. stoljeću potvrđeni je barokni izraz. Tada su izgrađena dvadeset četiri dvoraca u Hrvatskom zagorju, a za samo osam lokaliteta može se utvrditi postojanje perivoja. Perivoji već u sredini 18. stoljeća postojali su kod dvoraca Bela, Ludbreg i Oroslavje gornje. Zatim 1754. godine u Velikom Bukovcu nastaje perivoj, a potkraj 18. stoljeća niče druga faza perivoja u Klenovniku te Oroslavju donjem, Začretju i Zelendvoru.

U Hrvatskom zagorju uz dvorce u 19. stoljeću najprije se javlja engleski, a odmah za njim romantičarski perivoj. U tom stoljeću nastaju trideset četiri perivoja. U drugoj trećini stoljeća se uz slijedeće dvorce formiraju perivoju u Bisagu, Gorici, Jalkovcu, treća faza Klenovnika, Laduču, Loboru, Opeki, Trakošćanu nakon 1856. godine, Mariji Bistrici, Novom Marofu, Januševcu, Klokovcu. Vrijeme nastanka nekih perivoja nemože se utvrditi. Dostupni podaci koji postoje su nedovoljni za to. Tijekom postojanja, mnogi su perivoji bili obnavljani i preoblikovani. [1]

2.2.2. Stilska obilježja

Perivoji uz dvorce Hrvatskog zagorja, razvijali su se 300 godina, te u kontekstu srednjoeuropske vrtne umjetnosti. Od 17. stoljeća pratimo njihov razvoj kada su to bili ranobarokni vrtovi, pa u 18. stoljeću barokni vrtovi, pa engleski i romantični perivoji pa sve do historicistički oblikovani vrtni prostori. Kasnorenesansni – ranobarokni vrtovi u 17. stoljeću u Hrvatskom zagorju mogu se naslućivati na osnovi Klenovnika i Lobora koji upućuju da su ranobarokni vrtovi s renesansnim obilježjima postojali. Oba vrta su bila ograđena visokim zidom. U Klenovniku je vrt bio odmah uz dvorac na zaravanku, a u Loboru je bio odvojen od dvorca. Vrt u Loboru bio je podjeljen na nejednake ali pravilne četvorine, vrt u Klenovniku je razdioba prostora bila nepravilna, ali se u sjecištu puteva nalazila fontana, te se u oba perivoja osjeća srednjovjekovna shema. Hrvatsko zagorje ima samo neke naznake u 18. stoljeću na klasični barokni francuski vrt. U zagorskim perivojima barokna obilježja mogu se utvrditi analizom povjesnih izvora. U tom stoljeću u Oroslavju gornjem i Velikom Bukovcu nastali su ornamentalni parterni vrtovi ispred glavnog pročelja dvorca. Pejzažna koncepcija perivoja, ali s baroknom idejom nalazila se u Gornjoj Bistri, a Opeka i Začretje pokazuju barokne karakteristike. Barokno – klasicistička obilježja s jako naglašenom centralnom osi ima perivoj dvorca Ludbreg.

U samo sedam lokaliteta utvrđeno je postojanje baroknih karakteristika vrtnog prostora, a ostali se karakteriziraju prema sjećanjim i opisima i crtežima, koji redovito ne odgovaraju stvarno stanju. Prema tim crtežima dvorac je bio okružen zidom ili nekom drvenom ogradom, a portalom je bio naglašen ulaz u dvorište. Na dvorištu su se osim dvorca nalazili različiti gospodarski objekti i pojedina stabla te je dvorište bilo veliko. U dvorištu ili izvan njega nalazio se ograđeni vrt. Vrt je bio podjeljen na pravilne četvrtaste površine na kojima su se nalazile vrtne gredice, grmlje te dekorativno bilje. Na rubovima najčešće su se nalazile voćke. Neposredno izvan tog prostora dvorca nalazile su se livade, šume i oranice. U 19. stoljeću uz dvorce Hrvatskog zagorja udomaćio se pejzažni engleski perivoj. Tada nastaju izuzetni primjeri vrtne arhitekture kao što su perivoji u Lužnici, Opeki, Stubičkom Golubovcu, Trakošćanu. Bolje kićenija varijanta engleskog perivoja, nazivamo romantičarskim perivojom što je i nekad teško razlikovati.

U Hrvatskom zagorju historicistički perivoj javlja se potkraj 19. stoljeća. U cijelom tom perivoju ponekad je prisutna jaka klasicistička koncepcija s naglašenom osi i simetrijom. Nekad je samo dio perivoja karakterističan za historicizam te ima njegova obilježja. Postoje i perivoji bez stilskih obilježja. Takvi perivoji ne posjeduju nijedno od prethodnih stilskih obilježja te su vrlo male površine, a detalji im pripadaju različitim stilovima. Perivoje bez obilježja čak možemo nazvati i reći da je riječ o okućnici, dvorištu ili prostoru uz dvorac na kojem je bilo po koje stablo, ali bez jasne koncepcije. [1]

2.2.3. Prostorna oblikovanja

Perivoji Hrvatskog zagorja bez obzira na stilska obilježja , prema oblikovanju i prostornoj organizaciji možemo podijeliti u četiri kategorije. Najbrojni u Hrvatskom zagorju su pejzažno oblikovani perivoji. Oni su većih površina i imaju nepravilne staze, a po stilskim obilježjima su to većinom engleski perivoji. Većinom se nalaze u pejzažno oblikovanim perivojima uz dvorac, neki stilizirani parterni vrtovi ili gredice sa šišanim grmljem te raznobojnim cvijećem. Takav perivoj ima i dvorac Trakošćan. Geometrijski oblikovani perivoji u Hrvatskom zagorju baš i nisu poznati, te su malobrojni. Pretpostavlja se da ih je nekad bilo više. Pejzažno – geometrijski oblikovani perivoj je perivoj u kojem je geometrijski oblikovani vrt veliki te se nalazi ispred glavne fasade dvoraca. Zatim se u njegovom nastavku ili iza dvorca nalazi perivoj pejzažne koncepcije. U Hrvatskom zagorju samo je osam utvrđenih takvih perivoja. Slobodno oblikovani perivoji nemaju geometrijsku pravilnost. Pejzažni pristup oblikovanja ne dolazi do izražaja zbog male površine. Različiti vrtno – parkovni oblici se pojavljuju ili su vrtovi bez stiskih obilježja. [1]

2.2.4. Veličina i položaj perivoja

Zagorski perivoji su različitih površina. Prema položaju djelimo ih na perivoje nizina, perivoje brežuljkastih područja i perivoje istaknute položaje. Najbrojni perivoji u zoni Varaždinske Podravine su perivoji nizina i nekoliko u području Hrvatskog zagorja. Perivoji brežuljkastih područja su najbrojniji u Hrvatskom zagorju i ima ih ukupno dvadeset i šest. Perivoji istaknutog položaja dominantni su zajedno s dvorcem na vrhu brežuljka. Iz takvih perivoja pružaju se lijepi vidici na krajolik. Na takvom području nalazi se i perivoj s dvorcem Trakošćan. [1]

Slika 2.1. Pogled na dvorac Trakošćan i park - šumu

2.2.5. Odnosi perivoja - krajolika i perivoj - dvorac

Lokacija dvoraca i perivoja uvijek je znalački odabrana. Perivoji Hrvatskog zagorja razvili su se iz postojećih šuma ili usred livada i oranica te neki unutar naselja.

Najbrojniji perivoji Hrvatskog zagorja su oni koji su nastali u šumi iz nje ili blizu nje. Takvim nekim perivojima šuma se očuvala do danas, negdje je djelomično očuvana, a negdje je iskrčena ili je nestala. Takvo obilježje ima i perivoj dvorca Trakošćan. U Hrvatskom zagorju nisu bili ni rijetki perivoji usred livada ili oranica. Potvrđeno je da ih je bilo četrnaest. Perivoji koji se javljaju u naselju, bili su rijetki i zauzimali su malu površinu. Takvih je utvrđeno osam. Zagorski perivoji prikazuju smišljeni odnos prema već postojećem krajoliku te su maksimano iskorištene njegove vrijednosti i atraktivnosti. Redovito su prisutne kvalitete zagorskog pejzaža u perivojima Hrvatskog zagorja kao što su prisutnost potoka i rijeka, pogledi na obrađena polja, livade i šume. Rijeke i potoci redovito prate zagorske perivoje, rijetko prolaze njima kao kroz Trakošćan, nekad teku uz rub perivoja, a najčešće su u blizini nekoliko stotina metara od dvorca.

Jedinstveni prostor i nedjeljivu cjelinu čine dvorac i perivoj bez obzira dali se dvorac nalazi u sredini perivoja ili se perivoj nalazi ispred dvorca ili pa bočno. Kada je i perivoj cestom odvojen od dvorca, prisutna je cjelovitost ambijenta. Dvorci koji se nalaze unutar perivoja većinom su okruženi sa sve četiri strane parkovnim prostorom nejednake širine ili barem samo sa dvije strane. Perivoj koji se nalazi ispred pročelja dvorca svojim većim dijelom najčešće se nalazi ispred glavnog pročelja dvorca. U Hrvatskom zagorju samo dva lokaliteta se nalaze gdje je perivoj odvojen od dvorca i to je u Gorici i Ludbregu. Dvorci koji su imali unutarnje dvorište, trokrilni i četverokrilni dvorci, njima se u sredini dvorišta nalazila fontana ili zdenac, koje je bilo prema rapoloženom prostoru ukrašeno cvijećem i šišanim grmljem te cvijećem u kamenim ili keramičkim posudama. [1]

2.2.6. Perivoj unutar posjeda i prilazna aleja

Feudalna imanja su osim stambene i ladanjske namjene bila i središta poljoprivredne proizvodnje. Jezgru feudalnog posjeda činili su dvorac i perivoj s gospodarskim objektom. Njihov međuodnos bio je veoma različit, ali se mogu utvrditi četiri tipa posjeda. Prilaz dvorcu i perivoju kroz gospodarstvo u Hrvatskom zagorju pojavljuje se na deset lokaliteta. Najčešći tip koji se pojavljuje na dvadeset i sedam lokaliteta je kada je perivoj i dvorac odvojen od gospodarstva. U taj tip spada i dvorac Trakošćan. Postoji još tip lokaliteta kada je gospodarstvo odvojeno od perivoja ali čini cijelinu s dvorcem i još je jedna vrsta koja se javlja rijetko kada je perivoj, dvorac i gospodarstvo u zajedničkom prostoru.

Prilazna aleja je staza kojom se prilazi dvorcu. Put uzduž kojeg se nalazi s obje ili jedne strane drvored. Na osamnaest lokaliteta utvrđena je takva aleja prema dvorcu i perivoju. Duljine prilaznih aleja su različite. Aleje su potpuno ili djelomično očuvane. U alejama od dendroloških vrsta najčešće je sađen divlji kesten koji se nalazi na devet lokaliteta, zatim je sađena obična smreka i jasenoliki javor, pa obični grab te jablan. Okolni prostor i prilazna aleja od lokaliteta do lokaliteta se razlikuje. Nekada aleja prolazi perivojem, nekad kroz gospodarstvo, a najčešće je s jedne ili obje strane livada ili neki voćnjak. Postoje još i aleje koje vode do nekog objekta ili sadržaja unutar perivoja. [1]

2.2.7. Dendroflora

Tijekom vremena mnogo je biljaka nestalo te je i mnogo uništeno. Iz tog razloga se samo djelomično može utvrditi bogat biljni sastav perivoja Hrvatskog zagorja, a osobito egzotičnih vrsta. Najčešća vrsta stabla zagorskih perivoja osim samonikle vegetacije kao što su grab, hrast lužnjak i kitnjak, poljski i gorski jasen, javor, su stabla obične smreke, divljeg kestena, platana, malolisna, velelisna i srebrna lipa, tisa, crvena bukva, kavkaska jela, borovac, obični bor, američka duglazija, močvarni taksodij, trnovac, tulipanovac i dr. Očuvanog grmlja ima jako malo.

U zagorskim perivojima karakteristična obilježja davale su puzavice po pročeljima dvoraca, te cvijeće u posudama koje se zimi čuvalo u oranžerijama, a to su bili limuni, palme, naranče i sl. Perivoje se još krasili cvijetni nasadi sezonskog cvijeća ili trajnica. Takvi ukrasi nalazili su se ispred dvoraca ili u ulaznom djelu perivoja. [1]

2.2.8. Vrtni objekti

U Hrvatskom zagorju, perivoji su nekad bili bogatiji vrtnim sadržajem nego danas. Velika većina vrtne plastike i objekata je uništena i nestala je. Malo toga je očuvano i rijetko se spominje u pisanim dokumentima. Glavni ulaz u perivoj ili plemićki posjed obilježavali su ulazni portali. Ulazni portali nalazili bi se unutar perivoja i tako bi naglašavali ulaz u povrtnjak ili cvijetnjak. Tako postoje tri tipa očuvanih primjera portala, a to su tip gdje su ulazna vrata sa dva zidana stupa koja su završavala plitkim stožastim kapitelom, pa tip gdje ima troja ulazna vrata, dvoja mala i jedna velika u sredini sa dva veća i dva manja stupa sa svake strane i postojao je tip portala gdje je bogato ukrašen barokni portal s vratima od kovanog željeza i on je vrlo dekorativni tip. Oko perivoja ili posjeda bile su zidane ograde od opeke ili kamena. Postojale su još i drvene ograde, od drvenih letvica okomito posložene između ožbukanih stupova. U parkovni inventar, osobito u 19. stoljeću, obavezni su bili paviljoni ili sjenice.

Zagorski paviljoni nemaju niti jedan takav objekt očuvani. Njih samo nalazimo na litografijama u Trakošćanu, te na fotografijama. U zagorskim paviljonima spominje se i osmerokutni paviljon s bakrenim krovom u stilu Luja XVI. U paviljonima nalazile bi se i oranžerije. To su bili staklenici za uzgoj južnog i egzotičnog voća i bilja. U oranžerijama bi bilje bilo zimi, a ljeti bi se u posudama iznosilo u perivoj. Jedina očuvana oranžerija u Hrvatskom zagorju nalazi se u Gornjoj Bedekovčini, no danas ne služi ko zimski vrt već kao stambena kuća. Oranžerije je posjedovao svaki veći i ljepši perivoj, te svaki veliki dvorac i imućniji vlasnik dvorca. Često se grade i dvorske kapele. Iako su se najčešće gradile u dvorcu, u 19. stoljeću počeli su ih graditi kao slobodno stojeće objekte u perivoju. Jedna takva kapela očuvana je i kod dvorca Trakošćan, Kapela Sv. Križa. U sklopu perivoja vrlo rijetke su i grobnice, ali ih nalazimo u Hrvatskom zagorju na tri lokaliteta. Na vidikovcima, odmorištima ili uz stepenice u perivoju nalazile su se bolustrade od kamena, ali samo su djelomično očuvane u Bajnskim dvorima, Začretju i Oroslavju gornjem. Česti parkovni elementi osobito u 19. stoljeću su i mostići preko potoka te pristaništa čamaca na jezerima. Danas ih više nema. Viđeni su samo na fotografijama. Bili su drveni i obojeni bijelom bojom. Dekorativni elementi parkovnog prostora oduvijek su bile skulpture. Bilo ih je mnogo, no danas su očuvane samo na četiri lokaliteta. Ostale su razbijene ili su nestale. U zagorskim perivojima vrlo su rijetke fontane. One se tek pojavljuju kasnije, potkraj 19. stoljeća te početkom 20. stoljeća. Bile su redovito dio cvjetne kompozicije koja se nalazila ispred dvorca. Svaki perivoj je posjedovao klupe. Očuvana je samo po koja kamena klupa. Kamena klupa koja je očuvana u Opeki izuzetan je primjer i zbog svoje starosti i zbog velike dekorativne vrijednosti. Nalazi se još i po koja očuvana s kamenim nosačima i drvenim dijelom klupe u obliku lavlje glave. Dugu tradiciju povijesti vrtne arhitekture imale su razne posude za cvijeće odnosno žardinijere. One su pripadale stalnom ili povremenom inventaru perivoja. Očuvane su samo dvije žardinijere od terakote s početka 20. stoljeća. Samo još nekoliko zagorskih perivoja ima očuvane stepenice. Te stepenice nemaju samo zadaću povezati različiti nivo terena, nego su i dio parkovne kompozicije. One nose obilježja baroknog ili neobaroknog vrtnog prostora. Kamen od kojeg su napravljene stepenice daje im monumentnost, te bogato i kvalitetno oblikovanje. Postoje još različiti parkovni sadržaji romantičarskih dekorativnih oblika. To su objekti npr. mogila s velikom urnom, te različiti sadržaj za bavljenje sportom, kugalane ili igrališta za kriket. [1]

Slika 2.2. Kapelica Sv. Križa u Trakošćanu, 19. stoljeće

2.2.9. Jezero

Jezero je često sastavni dio perivoja. Imalo je često dekorativno obilježje, ali se i upotrebljavalo kao ribnjak. Veličine jezera bile su vrlo različite. Bila su jezera manjih površina, ali i jezera većih površina do 1,0 hektra. Postojala su jezera koja su imala i otočiće. Mnogo zagorskih perivoja bilo je bez jezera. Takvi perivoji su eventualno u gospodarskom dijelu sadržavali manji ribnjak. Na vlastelinstvima ribnjaci su se pojavljivali u 17. stoljeću kao gospodarski objekt koji je bio važan za prehranu. Kanalima iz potoka, su se napajali vodom jezera i ribnjaci. [1]

2.2.10. Perivoj i njegova važnost i vrijednost

Kada pričamo o vrijednosti perivoja, tada mislimo na njihovu prostornu, dendrološku i uzgojnu vrijednost. Važna je i kulturno – povijesna i umjetnička vrijednost perivoja, te vrijednost starosti i rijetkosti. Važnosti koje može imati perivoj su znanstvena, odgojno – obrazovna, te gospodarska važnost. Unutar europske kulture krajolika veoma je važna valorizacija odnosno vrednovanje i određivanje gospodarskog bogatstva i imovine.

Svojstvo svakog perivoja je prostorna vrijednost. Svaki perivoj je smješten u prostor osobitom pozornošću i profinjenim osjećajem za izvorni pejzaž uz dvorac, šume, livade, te u nizinama ili na brežuljcima. Vrlo velikim brojem različitog drveća, grmlja i trajnica očituje se dendrološka vrijednost perivoja. Perivoji su sastavljeni od autohtonih do egozičnih biljaka. Funkcija perivoja je pokusna funkcija botaničkih i dendroloških vrtova. Polazište zagorskih perivoja je dendrološki sastav za izbor biljnih vrsta pri obnovi perivoja u Hrvatskom zagorju. Sa šumsko – uzgojnog gledišta može se promatrati i uzgojna vrijednost. Važno je ustanoviti one vrste drveća koje su se dobro prilagodile novim ekološkim uvjetima. Drveća koja se mogu upotrebljavati za jačanje proizvodnje sposobnosti naših gospodarskih šuma. Korištenje perivoja kao sjemenska osnova i koji služi za uzgoj sadnica dekorativnog bilja, tada koristimo uzgojnu vrijednost s hortikultunog aspekta. Svi zagorski perivoji imaju kulturno – povijesnu vrijednost. Perivoji zajedno s dvorcem s kojim čine cjelinu potpunjuju saznanja o uređenju prostora i objašnjavaju njihovo korištenje i sustave, te sustave obrane. Oni objašnjavaju načine privrednog razvoja i utvrđuju kulturnu razinu življenja. Dvorcima i perivojima prikazuju se rasponi graditeljskog umijeća. Uz mnogobrojne dvorce i perivoje vezani su mnogi važni događaji i osobe. Povezujemo ih s imenima književnika, banova, te piscem hrvatske himne Antunom Mihanovićem. U nekim dvorcima i perivojima sazvaio se hrvatski Sabor, pa su se održavale glazbene večeri, čitala se književna dijela i recitirala poezija, te ih povezujemo s imenom najvećeg svjetskog klavirskog virtuozu 19. stoljeća. Svi dvorci i perivoji zato imaju bogatu kulturnu i povijesnu vrijednost.

Kako je postojala likovna i estetska osobitost podrazumijeva se i umjetnička vrijednost dvorci i perivoja. U Hrvatskom zagorju svojim izrazitim umjetničkim kvalitetama ističe se nekoliko perivoja i danas, bez obzira što su često puta zapušteni i zbog nedovoljne brige obrasli, a među njima je i perivoj Trakošćan.

Samo na pojedine vrste u perivoju odnosi se vrijednost starosti. Velika starost nekog pojedinog stabla ne dokazuje da se radi i o tolikoj starosti tog perivoja u kojem se nalazi. Očuvani primjerci nekog autohtonih stabla mogu biti ostaci nekadašnje šume izrasle u vrijeme kada se radio perivoj. Na različite načine očituje se vrijednost rijetkosti. Odnosi se na pojedine očuvane elemente perivoja. Primjeri su očuvana oranžerija u Gornjoj Bedekovčini, pa originalni nacrti za perivoje koji postoje samo u Gornjoj Bistri, Trakošćanu i Gredicama. Imamo primjer jedinog očuvanog dekorativnog parternog perivoja u Hrvatskom zagorju, zatim jedan od rijetki perivoja u kojem samo raste domaća vrsta drveća, te malobrojni očuvani primjeri skulptura, te imamo jedinstveni primjer arboretuma ne samo u Hrvatskom zagorju nego u europskim razmjerima. Kroz moguća, ali još uvijek nedovoljna znanstvena istraživanja ekoloških i bioloških svojstava biljaka te ostalih vrijednosti održava se i znanstvena važnost perivoja.

Perivoji imaju vrlo važnu vrijednost i funkciju botaničkih i dendroloških vrtova pa samim time i imaju veliku odgojno – obrazovnu važnost. Kroz turističku aktivnost i kroz mogućnosti proizvodnje dekorativnog bilja može se sagledati i gospodarska važnost perivoja. [1]

2.2.11. Propadanje perivoja, njihova ugroženost i zaštita

Svakim danom nestaje sve više perivoja, čak propadaju više nego nekadašnji plemićki dvorci. Ima puno aktivnosti i uzroka zašto propadaju. Kroz djelovanje čovjeka i kroz djelovanje prirode može se promatrati propadanje perivoja. Kroz prirodno starenje, elementarne nepogode, nepovoljne ekološke uvijete i bolest manifestira se priroda kao uzrok propadanja perivoja. Mnogo brže i efikasnije uništavanje i degradacija perivoja te cjelokupne kulturne baštine uzročnik je čovjek. Ne može se dokazati tko je veći uzročnik, te se ne može dokazati šteta koja je nastala zbog nebrige i neodržavanja i zapuštenosti, ratova, ili zbog ekonomsko – praktičnih i društveno – političkih razloga, nedostatka službe zaštite, nekontrolirane izgradnje i obnove. Kod pojedinih biljnih vrsta trajanje je različito pa je prirodno starenje normalan fiziološki proces. Kod perivoja koji se obnavljaju ne dolazi do prirodnog starenja i nestajanja drveta ili grmlja jer se svako stablo nadomješta novim, ali nažalost u perivojima Hrvatskog zagorja nije tako. Znatnu štetu perivoja donose elementarne nepogode koje su najčešće i najpasnije vremenske neprilike. U takve neprilike spadaju velike hladnoće, mrazevi, orkansko nevrijeme, vjetar i tuča kojim dolazi i do čupanja stabala.

Nakon takvih uvijeta trebalo bi obnavljati perivoj ali najčešće obnova nema već se samo očite potrgane grane i drveća. Propadanje pojedinih vrsta zbog čovjekove intervencije nastaju i nepovoljni ekološki uvijeti. Nerijetko se događa da zbog nove regulacije vodenih površina u sistemu podzemnih voda dolazi do poremećaja što uzrokuje umiranje nekih stabala. Hrast lužnjak je osobito osjetljiv na takve promjene. Egzotično bilje je također osobito osjetljivo na nepovoljne prirodne ekološke uvijete, pa neke zbog nemogućnosti prilagođavanja novim prilikama propadaju ili su slabe. Znatnu štetu u perivoju mogu donijeti bolesti koje se ne otkriju na vrijeme. Neke osjetljivije biljne vrste poput brijesta redovito propadaju jer su osjetljivije i pate od zaraze.

Degradiranje i nestajanje perivoja mogu uzrokovati i društveno – politički razlozi. Seljački su se posjedi odvojili od plemićkih posjeda kada je 1848. godine ukinuto kmetstvo. Veliki broj vlastelinstva se raspalo. Tada više nisu bili njegovani perivoji, a neki parkovi su postali oranice, te su se uz rub perivoja sagradile i seljačke kuće. Kada se provodila agrarna reforma smanjene su velike površine perivoja. Simbolima reakcionarnog društvenog sloja i perivoja bili su smatrani dvorci i perivoji nakon Drugog svjetskog rata. Dolazilo je do uništavanja perivoja, rušenja dvoraca. Neprocijenjive graditeljske i umjetničke vrijednosti u svijet su odnosili ratovi. Mnogi su tada uništeni, a još danas nisu obnovljeni. Do velike degradacije i potpunog uništenja perivoja dovode i ekonomsko – praktični razlozi. S njihovih pozicija primarna je samo materijalna dobit i viši društveni interesi. Sve ostale vrijednosti parkovnog prostora su zanemarene. Pa je tako na mjestu nekadašnjeg dvorca sagrađena tvornica, jer je dvorca bio uništen u ratu, a neki perivoju su preorani i pretvoreni u oranice i poljoprivredno zemljište.

Najčešći uzroci propadanja perivoja su i velika nebriga i zapuštenost. U današnje vrijeme uništavaju se perivoju tako da je dopušteni promet unutar perivoja ili se love ptice, trgaju se grane i sijeku se stabla. Pojedini arhitektonski spomenici i urbanističke cjeline izborile su status zaštitu graditeljskog nasljeđa, ali zato još uvijek su nepriznati i premalo cijenjeni kao kulturno – povijesni spomenici prostora i vremena neki prostori vrtne arhitekture. Mnogi vrijedni perivoji nisu zaštićeni danas što su nedostaci službe zaštite. Pravodobnu intervenciju na terenu onemogućavaju preskromne mogućnosti služba zaštite. Otežano je provođenje detaljne evidencije i inventarizacije pa se često dogodi da od cilja da se spasi neki perivoj od uništenja, sam on na kraju propadne, a da čak prije nije bio niti snimljen. Naše službe često se ne obaziru na naše kulturne i prirodne baštine pa lijepi perivoji propadaju i zauvijek nestaju. Bez dovoljne povijesne analize i bez stručnog senzibiliteta kada se provodi neprimjerena obnova perivoja i kada se izvodi naprečac, tada donosi više štete nego koristi. Tada je moguće da izvorni oblik perivoja bude izgubljen zauvijek. Četrdeset godina unazad izgrađivali su se mnogi objekti nerazmišljajući o vrijednosti perivoja, pa na površinama nekad parka osvanula su nogometna i školska igrališta, rušeni su gospodarski objekti koji su čini jedinstveni arhitektonski sklop.

Tako se i danas nekvalitetno i neprihvatljivo obnavljaju perivoji. Zaboravlja se da je mnogo više od neinventivnog hortikulturnog zadatka obnova povijesnog perivoja. Ostacima romantične i davne prošlosti možemo smatrati dvorce i njihove perivoje, te ih čuvati i cijeniti za buduće naše naraštaje. Budući naraštaju možda budu svijesniji te će znati njihovu vrijednost prošlosti.

Na osnovi Zakona o zaštiti prirode (Narodne novine br. 54, 1979. g.) i Zakona o zaštiti spomenika kulture provodi se zaštita perivoja (Narodne novine br. 7, 1967. g.). Perivoju spadaju u hortikulturni spomenik prema Zakonu o zaštiti prirode. Članak 24 Zakona kaže da je „*parkovno oblikovana površina, arboretum i botanički vrt, zatim pojedinačno sađeno stablo i skupina stabala koji imaju znanstvenu, kulturno – povijesnu ili estetsku vrijednost*“. Prema osnovi Zakona o zaštiti spomenika kulture stavlja se pod zaštitu osim dvoraca i njegov neposredni dio okoliša kao nedjeljivi dio. Zakonom o zaštiti prirode štite se samo postojeći perivoji od kojih su danas ostali samo prazni prostori ili dijelovi, a ostalo sve je izvan zaštite, pa je zato važna zaštita dvoraca Zakonom o zaštiti spomenika kulture. Zaštićeni perivoji imaju dvostruku zaštitu. Često nisu usklađene granice jednog drugog zakona. [1]

Slika 2.3. Trakošćanski perivoj

3. Dvorac Trakošćan kroz prošlost

Dvorac Trakošćan je napoznatiji i najposjećeniji dvorac u Hrvatskom zagorju. Dvorac Trakošćan pamtimo po njegovim vlasnicima Draškovićima, osim Zrinskih, iz feudalnih vremena najpopularnijoj hrvatskoj plemićkoj obitelji. Dvorac Trakošćan pamtimo kao tijelo romantike i savršene sinteze prirode i arhitekture u 19.stoljeću. On nas ne ostavlja ravnodušnima baš ka niti prije pola stoljeća te sve oduševljava. Đuro Szabo je 1939. godine napisao : „ ... *Ne znam da li sam se ikojem našem parku osjećao sretnijim nego u Trakošćanskom, i to ne samo prvi put, kad me je očarao, već svagda kad bih tamo došao. Ovaj veliki i vječni sklad između parka, jezera, potoka Bednje, okolnih brda i te neistinske gradine tako je neobičan da sam uvjeren da bi se tu onaj nesretni kralj sanjar Ljudevit Bavarski prije smirio no u svom sličnom Neuschwansteinu kojem fali svaki duh prošlosti.* “ Trakošćan ubrajamo u spomenike kulture i prirode najviše kategorije. Na visokom čunjastom brežuljku s perivojem u sredini park – šume lijepo je smješten dvorac. Jedna on najljepše formiranih i održavanih parkovnih cjelina bogate vegetacije. Smješten je podaleko od većih mjesta. Izoliran je između Ravne gore, Maclja i Strahinšćice. Trakošćan je pun zanimljivih zamišljenih crta koje prolaze iz promatračeva oka i ide kroz dubinu direktno do predmeta promatranja, pun je prekrasnih panorama i raznih ugođaja. On čini nedjeljivu cjelinu. Istodobno je kulturno – povijesni spomenik i prirodni pejzažni ambijent. [1]

Prema mišljenju, Trakošćan je nastao kao kraljevski kastrum, odnosno manja utvrda koja je bila podignuta za nadzor obrambenog sustava sjeverozapadne Hrvatske. Ne zna se tko je sagradio Trakošćan i kada. Nastao je vjerojatno negdje u zadnjoj četvrtini 13. stoljeća ili na samom početku 14. stoljeća. U semiotičkom obliku njegov naziv je *Trako – stjan* što znači *Zmajeva stijena*. Semiotički oblik izveden je iz morfema : *Trako* što se povezuje s Tračanima ili bolje rečeno *drako* što je povezuje s riječju *Drache* zmaj, te *stayn* što znači kamen. [2]

Slika 3.1. Hipotetička rekonstrukcija trakošćanskog burga u 13-14. st. (Z. Balog)

3.1. Gospodari Trakošćana prije Draškovića

Prvi posjednici tada jedinstvenog Trakošćansko kameničkog vlastelinstva vjeruje se da su bili pripadnici obitelji Bubek ili Bebek. Na temelju vladarskih darovnica od vremena Sigismunda Luksemburškog, Matije Korvina, Maksimilijana II. i Rudolfa II. može se pratiti pouzdana povijest Trakošćana i okolice. Oni su nagrađivali svoje feudalne pristaše darivajući im posjede.

Sredinom 14. stoljeća, točnije 1334. godine prvi put se spominje toponim *Tracustain*. Spominje se u popisu koji je sastavio arhiđakon Ivan Gorički, u koje su bile popisane župe kojima je crkvenu desetinu ubirao Zagrebački kaptol u okviru varaždinskog desetinskog kotara. Koristi se kao ime župe koja danas novi ime Bednja, a sjedište joj se nalazilo nedaleko od Trakošćana u istoimenom naselju. U povijesnim dokumentima kao utvrda, prvi put se spominje Trakošćan 1399. godine u obliku *Trakkenstayn*. U sastavu Zagorske knežije nalazilo se Trakošćansko vlastelinstvo. Zagorsku knežiju sačinjavao je kompleks vlastelinstva i posjeda Trakošćan s Kamenicom, Kostel, Krapina, Belec, Oštrc, sa središtem u Varaždinu.

Za vrijeme Hermana Celjskog 1399. godine Zagorska knežija s pripadajućim gradovima među kojima je i bio Trakošćan, s darovnicom kralja Sigismunda, ušla je u posjed grofova Celjskih. Nakon ubojstva posljednjeg grofa Ulricha Celjskog 1456. godine u Beogradu, Trakošćan je ušao u posjed bivšeg vojnog zapovjednika Celjskih, Jana Vitovca i njegovih sinova. Oni su otkupili posjede grofova Celjskih u Zagorju od Urlichove udovice Katarine. Zbog suradnje s njemačkim carem Fridrichom u ratu protiv Matije Korvina, Vitovci su izgubili posjede u Zagorju kada je kraljev kapetan Jakov Sekelj provalio s vojskom i otjerao ih. Nakon što su njih protjerali, kralj Matija Korvin je predao sva zagorska vlastelinstva svom nezakonitom sinu Ivanišu koji postaje hrvatskim banom 1496. godine. U vrijeme Ivaniševe vladavine, početkom 16. stoljeća, raspala se Zagorska knežija na desetak samostalnih vlastelinstva koja je on podjelio svojim časnicima i službenicima. Vlastelinstva Vinicu i Trakošćan darovao je kao naknadu za plaću i ostale troškove u njegovoj službi, 1503. godine podbanu Ivanu Gyulayju. Trakošćan se u svom posjedu obitelj Gyulay zadržava kroz tri naraštaja. Godine 1566. dolazi do izumiranja obitelji Gyulay, smrću posljednjeg muškog potomka. Odmah je pokrenut postupak od Ugarske komore da njihovi posjedi idu pod upravu kralja. Međutim po ženskoj liniji javili su se Ivanovi novi nasljednici. Sudskom parnicom je tada odlučeno da Gyulayevi nasljednici po ženskoj liniji dobiju vlastelinstvo Vinicu, a Trakošćan dobije kraljevska blagajna i dođe u posjed Maksimilijana II.. Hrvatski ban i zagrebački biskup Juraj II. Drašković je u tom sporu zastupao interese kraljevske blagajne, pa u ožujku 1569. godine kralj predaje njemu na uživanje trakošćansko vlastelinstvo. Na gotovo 400 godina tim činom Trakošćan i njegovi posjedi postaju vlasništvo obitelji Drašković. [2]

3.1.1. Moćna zagorska vlastela - Draškovići

U povijesnim izvorima spominje se od sredine 15. stoljeća velikaški rod Draškovići. Oni podrijetlom pripadaju nižem plemstvu s manjim posjedima iz Like u Buškoj župi iz roda Kršelaca. Spominju se kao donatori pavlinskog crkvenog reda. Obiteljsko ime u dokumentima se spominje u više oblika, a to su *Drascouitus, Draskovich, Draskovits, Draskowich, Drakostein de Trakoscan, de Trakostein, Draskovith de Trascostein*.

Bartol (Barić, Bartak) zaslužan je za početak uspona velikaške obitelji Drašković. Povijest obitelji može se pouzdano slijediti od njega. Oženjen je bio Anom, sestrom Jurja Utišenića Martinuzija, tadašnjeg kardinala i utjecajnog političara na dvoru hrvatskog kralja Ivana Zapolje.

Slika 3.2. Detalj Velike genealogije, prikaz Bartola Draškovića i njegove supruge Ane

Spominje se i kao tajnik Dore Frankapan. Nekoliko godina prije Bartolove smrti prodor Turaka Osmanlija osiromašio je obitelj. Izgubili su gotovo svu pokretnu i nepokretnu imovinu. U drugoj polovini 16. stoljeća trajno su nastanili Bartolovi sinovi Juraj II. i Gašpar i tu utemeljili moć i stekli bogatstvo obitelji. Kao uspješni branitelji hrvatskih granica u doba najžešćih austro – turskih ratova i kao vatreni pristaše hrvatsko – ugarskog kralja Maksimilijana II. Habsburgovca, kao znak zahvalnosti dobili su velikaške posjede iz državne blagajne. Za velike vojne zasluge, kralj je Gašaru i njegovom sinu Ivanu II. dodijelio velikaški status barunstva Svetog Rimskog Carstva, a 1567. godine i imanje i grad Trakošćan. Od tada obitelj nosi pridjevak „*od Trakošćan*“. U idućim stoljećima posjednici titularnog grada Trakošćan, Bartolovi potomci, obnašali su visoke crkvene i državne dužnosti u Hrvatsko – ugarskom kraljevstvu pod habsburškom dinastičkom krunom.

Ugarsko – hrvatski kralj Maksimilijan II. 1569. godine predaje vlastelinsko imanje i grad Trakošćan na uživanje Jurju II. Draškoviću. Sljedeće godine Hrvatski sabor zbog brojnih zasluga zahtijeva od kralja da Jurju II. Draškoviću dodijeli Trakošćan u trajno vlasništvo.

Kralj Rudolf II. 1584. godine proširuje i obnavlja darovnicu Maksimijana II. te daruje Trakošćan u vlasništvo bratu Gašparu i od tada je Trakošćan, uz prekid od 1645. do 1651. godine, kada ga je posjedovao Nikola Zrinski, bio u posjedu obitelji Drašković gotovo četiri stoljeća.

Slika 3.3. Detalj obiteljskog grba

Trakošćan je bio više puta proširivan i dograđivan. Svoj karakter mijenjao je od utvrđenog grada do dvorca. Draškovići su tijekom 17. i 18. stoljeća postupno zapustili Trakošćan i sve više boravili u izgrađenom dvorcu u Klenovniku. Juraj VI. proveo je veliku građevinsku obnovu 1840. do 1862. godine, te se obitelj ponovo vratila u Trakošćan. Tijekom tih stoljeća Trakošćan je bio jedno od dvadesetak najvećih feudalnih posjeda u Hrvatskoj, 40 kmetskih sela, 380 podložnih domaćinstava. Na vlastelinstvu osim kmetova, živjeli su i siromašni seljaci sa sitnim zemljišnim parcelama. Na vlastelinstvu su Draškovići uživali sudsku i upravnu vlast. Imali su pravo da sude kmetovima, pravo mača, pravo prijevoza, pravo mitničarenja, sajamsko pravo i patronatsko pravo. Vlastelinstvo je prema opisu iz 17. stoljeća imalo 128 rali zemlje.

Broj seljačkih obitelji na vlastelinstvu se povećao tek u prvoj polovini 18. stoljeća. U tom razdoblju kratkotrajno su djelovale manufakture tekstila i stakla. Ivan VIII. je osnovao staklanu 1764. godine, a izrađivale su se uglavnom zelene čaše. Godine 1770. počinje proizvodnja tekstila, ali se također ubrzo gasi. Na vlastelinstvu gospodarske poslove vodila je uprava, na čelu s provizorom uz kojeg je postojao računovođa, pisar, pomoćnik. Utvrdom je upravljao kaštelan, koji je bio i zapovjednik vlastelinske vojne posade. Vrijednost cijelokupnog vlastelinstva početkom 19. stoljeća iznosila je 204.362 forinta i 50 krajcera. [1] [2]

Važniji članovi plemenite loze Draškovića su :

Gašpar Drašković koji je bio vojskovođa, Bartolov drugi sin, i koji je dobio naslov baruna 1567. godine.

Juraj II. Drašković bio Bartolov najstariji sin. On je bio teolog i državnik, hrvatski ban i kraljev namjesnik Ugarsku, zagrebački biskup, katolički nadbiskup i kardinal.

Ivan II. Drašković bio je Gašparov sin, te je dalmatinsko – slavonski ban i poticao je dolazak isusovaca u hrvatske krajeve.

Slika 3.4. Ivan II. Drašković

Ivan III. Drašković bio je sin Ivana II. te je dobio naslov grofa 1631. godine. On je bio hrvatsko – slavonsko – dalmatinski ban. Postao je vitezom Zlatne ostruge.

Ivan IV. Drašković bio je podban, kraljev dvorjanik i podmaršal. Imenovan je kraljevim komornikom i savjetnikom nakon školovanja. Njegova supruga Marija Magdalena bila je obrazovana i poduzetna žena koja je promicala hrvatsku knjigu.

Ivan V. Drašković bio je unuk Ivana III. Poznat je kao banski namjesnik. Hrvatsko – slavonsko – dalmatinski ban i zapovjednik. Jedan je od autora Hrvatske pragmatičke sankcije 1712. godine prema kojoj je i ženskoj lozi Habsburgovaca osigurano nasljedno pravo na prijestolje.

Nikola II. Drašković bio je kraljevski savjetnik i dvorski sudac. Bio je skupljač starina, prvenstveno numizmatičar čija je velika zbirka nažalost izgubljena tijekom vremena. U austrijskom svetištu Mariazell postoji kapela koju je on dao izgraditi.

Josip Kazimir Drašković bio je sin Ivana V. On je stekao čin podmaršala Habsburške vojske.

Ivan VIII. Drašković bio je pukovnik. Sin Josipa Kazimira. Jedan od osnivača prve masonske lože u Hrvatskoj L`Amitie de Guerre.

Janko Drašković bio je unuk Josipa Kazimira. U 19. stoljeću bio je najpoznatiji odvjetnik u obitelji. Životni put započeo je kao vojni časnik. Karijeru profesionalnog vojnika morao je prekinuti zbog bolesti. U doba obnove hrvatske ustavnosti i uoči Hrvatskog narodnog preporoda, stupio je u politički život. Godine 1832. objavio je svoje glavno djelo *Disertatia iliti Razgovor darovan gospodi poklisarom*. Time obuhvaća središnji gospodarski i kulturni program Ilirskog pokreta. Jedan je od utemeljitelja preporodnih institucija Čitaonice ilirske.

Slika 3.5. i Slika 3.6. Janko Drašković i Josip Kazimir Drašković

Juraj V. Drašković mlađi je brat Janka Draškovića. Godine 1835. izdaje prvi svezak svog časopisa Slobodoumne misli. U časopisu uz tekstove objavljuje i književne te pjesničke priloge drugih pisaca na francuskom i njemačkom jeziku. Oduševljeno bilježi rad brata Janka oko širenja narodne misli i književnosti.

Juraj VI. Drašković bio je kraljevski carski komornik te tajni savjetnik i podmaršal. Jedan je od utemeljitelja JAZU, te je jedan od prvih fotografa amatera u Hrvatskoj. Veliku obnovu Trakošćana proveo je od 1840. do 1862. godine, u potpunosti obnavljajući u neogotičkom stilu. Trakošćan se tim prvim velikim restauratorskim zahvatom pretvara iz srednjovjekovne vojne utvrde u romantičarski dvorac s perivojem i jezerom u podnožju.

Ivan IX. Drašković bio je profesionalni vojnik i političar. Godine 1886. pokreće novine nazvane *Agramer Tagblatt*. Nakon kratkog vremena novine predaje dotadašnjem uredniku V. Franku. [2]
[3]

Slika 3.7. i Slika 3.8. Juraj V. Drašković i Juraj VI. Drašković

Slika 3.9. Ivan IX. Drašković

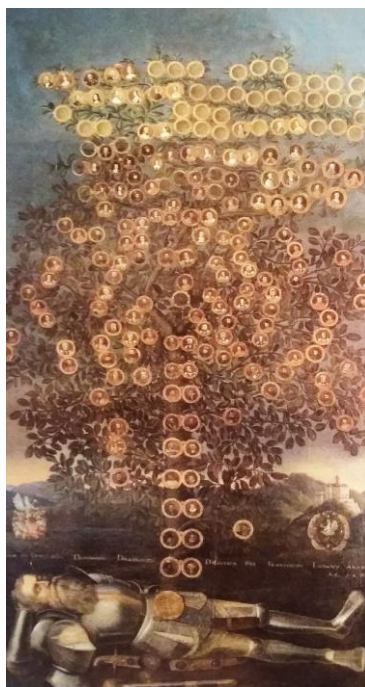
3.2. Od utvrde do dvorca za vrijeme Draškovića

Više građevinskih faza prethodilo je današnjem izgledu dvorca Trakošćan. Konstrukcije namijenjene za obranu i ratovanje, te kontrola granice i važnih puteva prvobitna je funkcija utvrde iz 13. stoljeća. Romantička utvrda čini jezgru objekta koja se sastojala od stambene zgrade, malog utvrđenog dvorišta i jače visoke osmaračke kule. Dobro branjeni i sigurni objekt je činio zgodno odabran položaj. Daškovići poduzimaju prvi značajniji građevinski zahvat na zapadnom krilu 1592. godine. Dva put uklesana godina svjedoči nam o tome.

Slika 3.10. Grb obitelji Drašković s 1592. godinom iznad ulaza u tamnicu

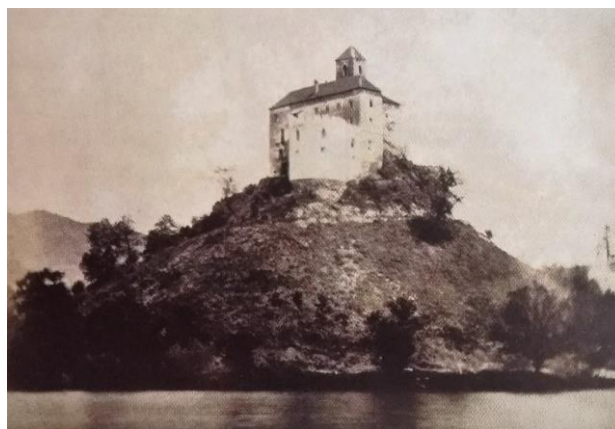
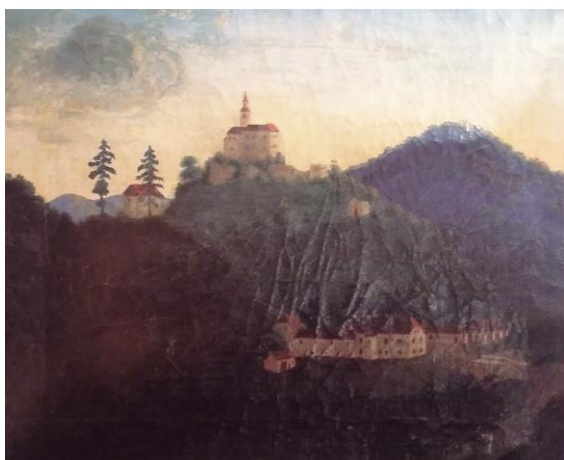
Za jaču obranu prve točke aktivne obrane kule dograđuju okruglu kulu. Za potrebe naoružanja te kule nabavljeni su topovi, mužari i teške puške kukači koje su i danas sačuvani. Na jugoistočnoj strani tvrđave tijekom 17.stoljeća zatvara se prsten vatrene obrane . Godine 1668. prvi poznati likovni prikaz Trakošćana. Velika genealogija je obiteljsko stablo koje nam daje dobar uvid u izgrađenost trakošćanske tvrđave koja je tada već bila dvokatna.

Slika 3.11. Velika genealogija iz 1668. godine

Osnova tvrđave je četvrtasta, a toranj osmatračnice ju nadvisuje. Okrugla renesansna kula brani ju na zapadu, a dvije niske kule, bastioni, na istočnoj strani. Pojasom obrambenih objekata u idućem se razdoblju tvrđava dograđuje. Tada je i najnaseljenija. Mala genealogija je također obiteljsko stablo koje nam to prikazuje, a nastala je 1755. godine. U tom stoljeću gradi se kameni most preko Bednje i u podnožju kapelica Sv. Križa. Trakošćan bi vjerojatno kroz koje desetljeće propao i pretvorio se u ruševinu da ga nije podmarčal Juraj VI. Drašković temeljito obnovio i prilagodio zahtjevima modernog života. Tijekom 19. stoljeća graditeljska obnova Trakošćana izvedena je nekoliko puta, te je to bio uopće jedan od prvih restauratorskih zahvata u Hrvatskoj. Mijenjao se vanjski izgled dvorca i njegovo okruženje, te funkcija. Objekt dobiva rezidencijski karakter. Bilo je zamišljeno da bi se većim graditeljskim zahvatom rekonstruirao obrambeni sustav s kulama i prilaznim putem.

Prvim konceptom bilo je zamišljeno da se u duhu historicističke predodžbe srednjovjekovni izgled dvorca i podmodnog neogotičnog stila dvorca, obnovljeni dvorac istakne tornjićima, kruništima, te velikim šiljastim prozorima i sličnim detaljima. U mnogim europskim zemljama na području stvaralaštva, a posebno u arhitekturi i primjenjenoj umjetnosti, u doba kada je trajala obnova Trakošćana nastoje se poštovati kvalitete nastale u prošlosti te ih obnovom žele osvježiti i očuvati. Romantičarske dvorce otkupljuju velikaši pa ih obnavljaju u istom duhu. Nešto posebno se događa u Trakošćanu, jer ga njegovi višestoljetni vlasnici dižu iz zapuštenog stanja, ostavljajući tako kontinuitet i identifikaciju objekata i obitelji. U istom stilu su obnovljeni i gospodarski objekti koji su se nalazili podno dvorca i kapelica u perivoju. Unutar same građevine snaga zahvata diktirala je nastanak novog prostornog rasporeda unutar same građevine, te svaka razina dobiva prostorije koje imaju točno određenu namjenu. Namještanje prostorija inventarom izvedeno je po uzoru na historijski stil.

Slika 3.12. Trakošćan prije obnove

Slika 3.13. Fotografija Jurja VI. Draškovića, Trakošćan prije 1853. godine

U 19. stoljeću izvedena je zadnja faza obnove Trakošćana u duhu neorenesanse, u vrijeme Ivana IX. Draškovića i njegove supruge Julijane Erdödy. Ta zadnja faza se pretežito odnosi na unutrašnje uređenje visokog prizemlja. U visoko prizemlje spadale su lovačke i viteške dvorane, predsoblja i dvorane portreta. Nadograđuje se također i sjeverna kula. Ona je koristila kao atelje grofice Julijane i kao visoka kapa od šindre na vrhu dvorca. Novi nasljednici posvetili su se uređenju trakošćanskog posjeda kao šumskog i poljoprivrednog gospodarstva.

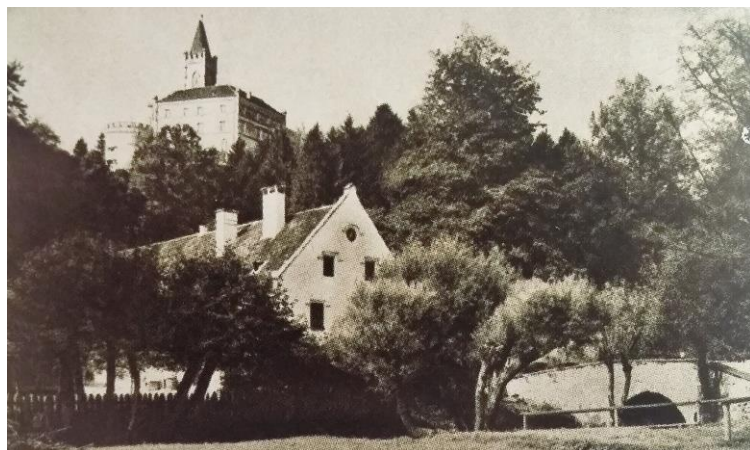
Slika 3.14. Fotografija Trakošćana iz 1869. godine

Slika 3.15. Litografija trakošćanskog perivoja šezdesetih godina 19. stoljeća

U 20. stoljeću bila je tek pregradnja staklene lože zapadnog krila u otvoreni trijem s voltama. Draškovići ne izvode snažnije građevinske zahvate. U želji da se život na dvorcu prilagodi modernim standardima te nekoj komociji, pregrađuje se komunikacije i dograđuju se sanitarni dijelovi. [2]

Slika 3.16. Trakošćan tridesetih godina 20.- og stoljeća

Slika 3.17. Pogled na Trakošćan

Slika 3.18. i Slika 3.19. Kule dvorca Trakošćan

3.3. Dvorac Trakošćan nakon Draškovića

Nakon svih obnova, mlađe generacije niz desetljeća nisu trebali ništa bitno izmjeniti, osim nešto prema svom ukusu i potrebi mijenjaju raspored namještaja.

Dvorac Trakošćan kraj Drugog svjetskog rata dočekuje u jako lošem stanju. Unutrašnjost je bila opustošena, ali su barem ratna razaranja poštedila arhitekturu. Jedan dio inventara, uglavnom slike i oružje bio je na vrijeme izmješten u jedan zagrebački muzej. Dio predmeta koji se nalazio u dvorcu bio je oštećeni, a ostali dio je nestao. Bio je otuđen. U lošem stanju bio je namještaj, a ukrasni dijelovi i konstrukcije bili su razlupani i potrgani, a tekstil poderan.

Dvorac je bio zanemaren i bez adekvatne namjene nakon odlaska Draškovića, pa sve do osnivanja muzeja 1953. godine. Bio je bez stručne uprave i prepušten interesu slučajnih korisnika, a svi takvi su ga tretirali kao izvor materijalnih prihoda. U nekadašnje upravne i gospodarske zgrade na podnožju, od 1946. godine smješteno je hotelsko – ugostiteljsko poduzeće, te je koristilo neuređen dvorac kao dio svoje ponude. I takav neuređen dvorac s atraktivnim pejzažem i jezerom bio je privlačan mnogim izletnicima. Taj dvorac gotovo je jedini objekt takve vrste sa sačuvanom vlastitom građom i povjesno uskom vezom uz arhitektonski okvir i život njegovih vlasnika. Dvorac Trakošćan je vrlo rijetki objekt koji je bio u posjedu jedne obitelji od 16. do 20. stoljeća. Jedino ispravno rješenje koje se smatralo za njega je očuvanje kompleksa sa svim njegovim kulturno povijesnim, umjetničkim i prirodnim vrijednostima.

Kako se uspostavila muzejska ustanova, Dvor Trakošćan je postao samostalni objekt sa svojom stručnom upravom. Postupno započinje i obnova Trakošćana. Iz doba historicizma uočena je količina i kvaliteta postojeće ostavštine koja korespondira s vanjskim izgledom. Na povijesnu i estetsku koncepciju razdoblja iz polovice 19. stoljeća oslanja se cijela konzervatorsko – restauratorska obnova. Isto tako se iz ranijih razdoblja pojedinostima prilazi s pažnjom.

Zdenki Munk pripada najveća zasluga za kompletnu obnovu dvorca u historijskom duhu. Ona je dugogodišnja direktorica Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, te je voditeljica obnove Dvorca od 1953. – 1957. godine. Veliku zaslugu za obnovu Trakošćana pripada i dugogodišnjem upravitelju Vilimu Leskošku. Trebalo se odvažiti na predlaganje koncepcije obnove koja bi istakla historicističku fazu u razvoju objekta u vrijeme snažnog negiranja historijskih stilova. U etapama se izvode zaštitini radovi, te se rekonstruira nekadašnji izgled dvorca. Samim time nastoji se prikazati život velikaša u 19. stoljeću. Trakošćanski kompleks intenzivnije se obnavlja dvadesetih godina unatrag. Kompletno se uređuju i gospodarski objekti podno dvorca, te dobivaju novu namjenu i postaju prateći muzejski sadržaj. U gornjem djelu katna zgrada postaje sjedište uprave, galerijski prostor te muzejsko spremište. [2]

Donja etaža te zgrade postaje suvenirnica i dijelom je restoran. Prizemni objekt koji je dugi niz godina bio ugostiteljski objekt, dijelom postaje galerija s multifunkcionalnom namjenom. U početku 20. – ih godina sam dvorac bio je u jako lošem stanju. Sve to je zahtijevalo složene građevinske zahvate koji su podrazumijevali sanaciju krovšta, promjenu fasade i statičku intervenciju cjelokupne zgrade. Preuređenju unutrašnjosti prišlo se kada su se grubi građevinski radovi privodili kraju. Muzeološka koncepcija prethodila je konačnoj realizaciji dvorca, na koju se nastavio idejni projekt. Projekt je sadržavao ideje za oblikovanje i prostornu organizaciju stalnog postava.

Slika 3.20. Zdenka Munk, dugogodišnja direktorica Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu

U prezentacijskoj liniji nastojalo se prikazati višeslojno iščitavanje povijesno – kulturnih, arhitektonsko – urbanističkih, umjetničkih i prirodnih vrijednosti, jer je riječ o spomeniku visoke kategorije i kompleksnog sadržaja. Kroz dvorac se prema novoj prostornoj organizaciji uvodi kružno kretanje posjetitelja. Tako je bilo potrebno otvaranje novih prostorija koje su do tad bile nedostupne. To se najviše odnosi na prvu etažu gdje su tri prostorije služile za muzejsko spremište. U vrijeme Draškovića to su bili služinski prostori. Izložbene teme tog dijela odskaču od ambijantnosti od ostatka muzeja. One su suvremenije prezentirane od ostatka. Obuhvaćen je građevinski razvoj, te se поближе odnosi na povijest porodice Draškovića i na Trakošćan prije Draškovića. U posebnoj prostoriji predstavljeni su Draškovići kao pioniri fotografije u Hrvatskoj. Posjetiteljima je omogućen izlazak na terasu iz te prostorije. Terasa pruža prekrasan pogled na okolicu. Od novih djelova nalazi se još molitvena soba, oružarnica, dvorska kuhinja i tamnica. Posljedica velikih restauratorskih i konzervatorskih zahvata na muzejskoj građi su promjene koje su osvježile i prije predstavljene prostorije. Primjerci koji su prezentirani, upotpunjeni su prostorima i predmetnim legendama i tako posjetitelji dobivaju više informacija. [2]

3.3.1. Vilim Leskošek

Dugogodišnji upravitelj Vilim Leskošek jedna od najzaslužnijih osoba za očuvanje muzejske građe i cjelokupnog trakošćanskog kompleksa. Rođen je u Zagrebu 4. svibnja 1918. godine. Nakon obrazovanja zapošljava se u Banskom električnom poduzeću. Poznat je kao istaknuti muzejski djelatnik. Vilim Leskošek je akademski obrazovani slikar. Slikarstvom se bavio aktivnije od srednje škole, a godine 1943. upisuje studij na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Obavlja službu pričuvnog poručnika Narodne zaštite za vrijeme rata od 1941. – 1945. godine. Na odjelu grafike upisuje postdiplomsku specijalizaciju. Kad je završio studij, zaposlio se u Gradskom muzeju u Varaždinu. Tamo je postavljen za prvog kustosa galerije slike. Leskošek je sudjelovao u likovnom opremanju publikacija. Izlagao je radove na skupnim izložbama. Bavio se i restauratorskim i konzervatorskim poslovima zbog velikog obujma posla. Takve poslove obavljao je na slikama, pokućstvu i ostaloj građi.

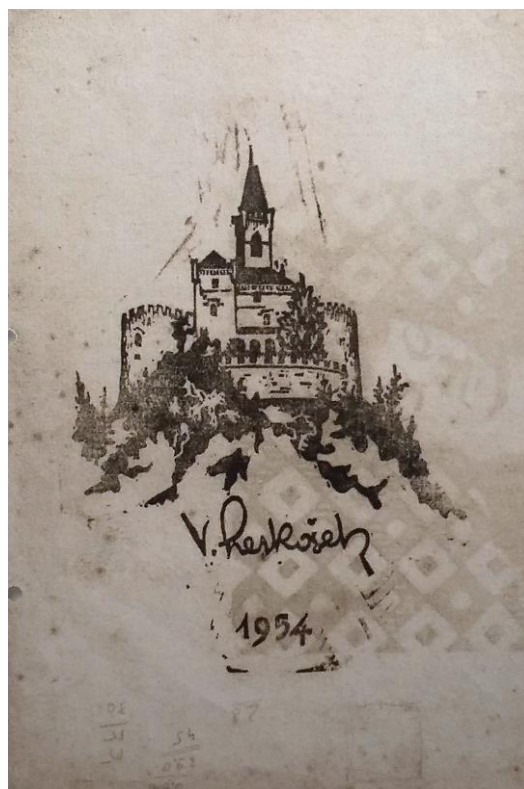
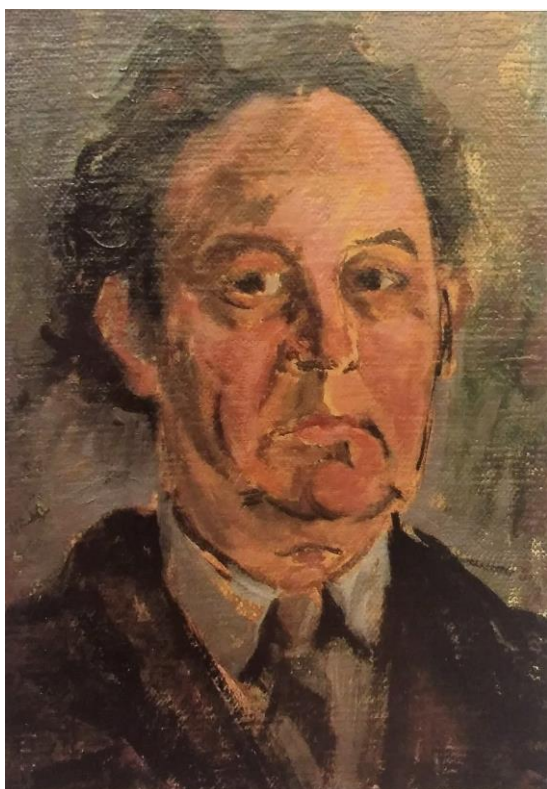
Slika 3.21. Vilim Leskošek

Slika 3.22. i Slika 3.23. Obnova u Trakošćanu

Upravljanje novoosnovanom muzejskom ustanovom Dvor Trakošćan preuzima 1953. godine. Preuzima i sve poslove vezane uz spomeničku zaštitu. Na toj je dužnosti 33 godine, sve do mirovine. Dvorac Trakošćan bio je opustošen i zapušten tijekom Drugog svjetskog rata. Razgrabljen je bio veliki dio muzejske vrijednosti inventara. Leskošek je radio u vrlo teškim uvjetima. Prvih godina bio je potpuno sam i izoliran od svijeta. Dvorac Trakošćan i muzejski inventar uspio je sačuvati u potpunosti s vrlo skromnim financijskim sredstvima. U suradnji s stručnim suradnicima uspio je izraditi prostornu koncepciju stalnog muzejskog postava. Muzejska postava bila je u historicističkom duhu. Prezentacija postava izvodila se etapno. Vodio je brigu o parku oko dvorca, šumi i jezeru te ostalim pripadajućim objektima. Vilim Leskošek je svojom marljivošću i stručnom sposobnošću za dvorac Trakošćan učinio maksimalno što je mogao učiniti u tada danim uvjetima. Primio je odlikovanja i nagrade za svoj rad. Važno je istaknuti muzejsku nagradu i priznanje „*Pavao Ritter Vitezović*“. Godine 1984. odlazi u mirovinu nakon trideset i tri godine djelovanja. Umire u Rijeci 1995. godine.

Uspomena na Vilima Leskošek nedavno je obnovljena. U Trakošćanu se održava likovna kolonija koja nosi njegovo ime, njemu u čast i spomen.

Slika 3.24. Autoportret Vilima Leskošek, ulje na platnu

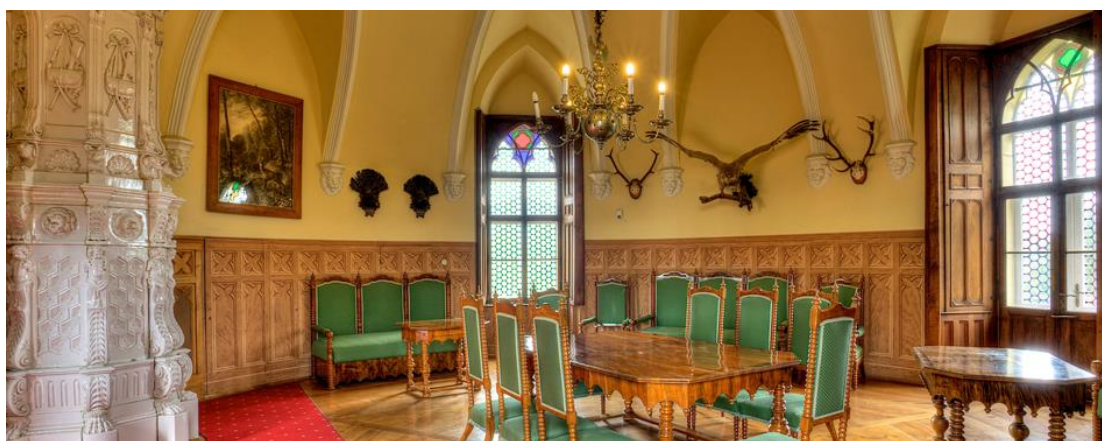
Slika 3.25. Trakošćan, grafika, Vilim Leskošek

3.4. Umjetnost dvorca Trakošćan prikazana šetnjom kroz dvorac

Zbog neponovljive privlačnosti romantičarskog ugođaja i svoje očuvanosti, dvorac Trakošćan služi i za brojna kulturna događanja. Osim samog muzejskog postava u dvorcu se povremeno mogu posjetiti koncerti klasične glazbe u sklopu Varaždinskih baronih večera, te kazališne predstave. Izvor brojnih vizualnih užitaka su i galerije u podnožju dvorca. One nemaju baš toliki broj posjetitelja, ali pružaju djela mnogih hrvatskih umjetnika. Šetnjom kroz stalni postav dvorca Trakošćan kroz kružno kretanje po etapama prolazimo kroz postav izložen ambijentalno u izvornoj funkciji. Kroz povijest Trakošćan i obitelj Drašković prezentira život hrvatskog plemstva. Svi prostori dvorca obuhvaćeni su postavom. Dvorac čine četiri razine, nisko i visoko prizemlje, te prvi i drugi kat.

3.4.1. Lovačka dvorana

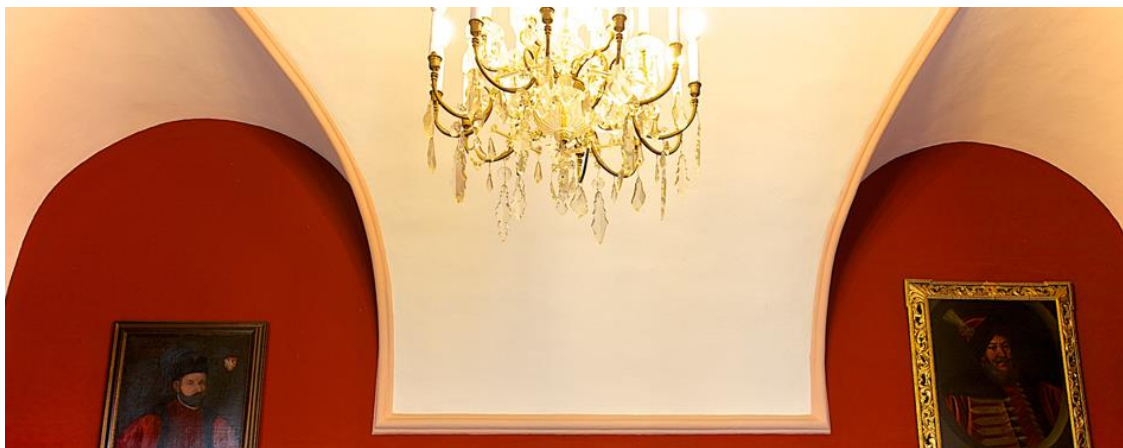
U istočnoj kuli dvorca smještena je lovačka dvorana. Izdvojenost sobe omogućavala je muškom društvu neometano opuštanje i uživanje u jelu i piću kada bi se vratili iz lova. Iznad dvorane prostorija je imala zaseban prolaz na terasu. Arhitektonski ima nalik na vitešku dvoranu, a nekad se u njoj nalazila blagavaona. Sama dvorana ističe lovačku tradiciju obitelji Drašković. Unutrašnjost sobe je ukrašena lovačkim trofejima koji su iz prijelaznog razdoblja iz 19. u 20. stoljeće. Najinteresantnija za lov bila je visoka divljač, a među ostalim, izložen je jedan bjeloglavi sup koji je danas zaštićena životinja. Namještaj je izrađen u orahovini. Predstavlja jedinstvenu cjelinu neostilskih karakteristika i potječe i 70. – ih godina 19. stoljeća. Tkanina kojom je tapiciran, zelene je boje koja asocira na lov i lovstvo. Iluziju drvene zidne oplata stvaraju bojani ukrasi na zidu. Lovački rog i puška nalaze se iznad ulaznih vrata. Velika bijela peć koja je reljefno ukrašena motivima životinjskih glava i lovačke opreme uklapa se u lovačku atmosferu. [2]

Slika 3.26. Lovačka dvorana

3.4.2. Predvorje

Velika genealogija obitelji Drašković je najznačajniji muzejski predmet koji je izložen u predvorju dvorca. Godine 1668. nastala je impresivna slika velikih dimenzija, na temelju podataka koje u svom djelu o povijesti obitelji Drašković donosi Franjo Ladanyi. Od 1650. – 1680. godine on je bio upravitelj hrvatskih posjeda i dobara obitelji. Na slici je prikazano razgranato obiteljsko stablo koje raste iz Ivana Draškovića koji u viteškom oklopu leži na zemlji. On je bio legendarni praotac obitelji. U pejzažu pored stabla prikazan je Trakošćan. Najstariji je to i sačuvani prikaz grada. Posebno je dragocijen jer se radi o prikazu stvarnog izgleda, a ne o stereotipnoj veduti. [2]

Slika 3.27 i 3.28. Predvorje

3.4.3. Knjižnica

Potpuno opremljena radna soba vlasnika dvorca, s neorenesansnim namještajem po uzoru na renesansne palače u kojima je vlasnik imao svoju radnu sobu. Ona je sadržavala stol, naslonjače i ormare za knjige. Dvorska knjižnica danas broji oko 1500 knjiga iz ostavštine porodice Draškovića. Najveći dio od knjižnog fonda zauzimaju knjige na njemačkom i francuskom jeziku koji su Draškovićima značili istinsku vezu s Europom. Također su pokazatelji njihova obrazovanja i kulture. Uz beletristiku i enciklopedistička izdanja, te periodiku, nalaze se i stručni priručnici. Značajni pokazatelj bogate obiteljske povijesti i kulture je knjižnica. U svakodnevnom životu jednog njegovog sloja prikazuje općekulturnu razinu društva i stanja duhovne i materijalne klime. Prizor odlaska u lov prikazuje dekorativna slika, tempera na platnu iz 18. stoljeća. Grbovima porodica Drašković i Latour ukrašena je zelena peć, te se nalazi manja arheološka zbirka iz ostavštine obitelji Drašković. [2]

Slika 3.29. Knjižnica

3.4.4. Viteška dvorana

Najreprezentativniji prostor dvorca Trakošćan je viteška dvorana. Vraća nas u srednjovjekovnu romantičarsku prošlost i priziva sjećanje na viteške vrline. Taj prostor je preuređen u drugoj polovici 19. stoljeća. Danas simbolizira vojničku prošlost Trakošćana i obitelji Drašković. Članovi obitelji su bili istaknuti kao značajni vojskovođe te uglavnom u ratovima protiv Turaka. Neorenesansnim namještajem za sjedenje namještena je dvorana. U dvorani se nalazi otvoreni kamin s bogato dekorativnom drvenom maskom na kojoj se smješteni grbovi obitelji Drašković i Latour. Kamin je više služio za stvaranje ugođaja nego za grijanje prostorije. Dvije replike viteških oklopa za cijelo tijelo nalaze se u središtu prostorije.

Zidovi dvorane ukrašeni su oružjem na motki iz 17. stoljeća. Uz oklope i oružje nalaze se još i portreti u originalnim ovalnim drvenim okvirima ukrašenim pozlaćenim listovima akantusa. Portrete je dao naslikati Ivan V. Drašković. Na portretima se nalaze članovi carske i kraljevske obitelji Habsburg te carski generali. [2]

Slika 3.30. Viteška dvorana

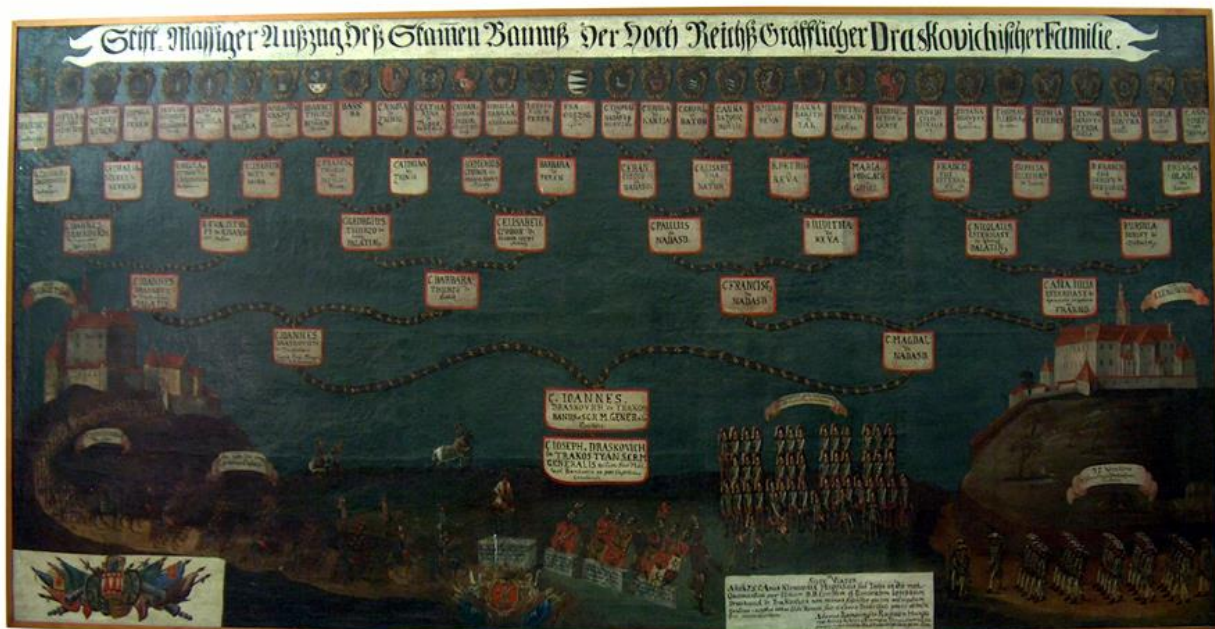

Slika 3.31. Drveni kamin u viteškoj dvorani

Slika 3.32. Izrezbareni detalji kamina

3.4.5. Obiteljska dvorana

U obiteljskoj dvorani nalazi se Mala genealogija. To je oslikano platno veličine 132 x 262 cm. Time se htjelo istaknuti višestoljetno plemićko podrijetlo i pripadnost krugu grofovskog roda izravno priznat iz Svetog Rimskog Carstva. Na platnu se želi naglasiti njegov vojni položaj carskog i kraljevskog generala i vlasnika značajnog vojnog banderija. Platno je podjeljeno na dva jezično i sadržajno razičita djela. Gornji dio je na njemačkom jeziku i prikazuje grofovo rodoslavlje i donji dio pisan na latinskome koji je bio tada službeni jezik, u kojem se opisuje njegov vojnički položaj i vojna moć. Na desnoj strani naslikan je Klenovnik, tada najveći dvorac u Hrvatskoj, a na lijevoj strani naslikani je Trakošćan, ondašnja vojna utvrda obitelji Drašković. Iz oba grada izlaze postrojbe pješaka, straže i lovaca. Na donjem dijelu slike u sredini, ispisani su brojčani podaci o jačini banderija po rodovima vojske. Na dnu slike nalaze se tri grba obitelji. Najstariji i najjednostavniji grb s jednim poljem je iz doba kada obitelj ima titulu baruna. Grofovsko dostojanstvo stječu 1631. godine te time i pravo na četveropoljni odnosno kao rijetki hrvatski plemići i na devetopoljni grb. Zato što prikazuje samo direktne pretke generala Josipa Kazimira Draškovića odnosno jedan dio obitelji naziva se Mala genealogija. U dvorani se nalaze još portreti prvih članova obitelji Drašković koji su posjedovali Trakošćan. Važno je istaknuti portrete Jurja II. , Gašpara, Ivana III. , Nikole II. ,te Ivana V. Draškovića. [2]

Slika 3.33. Mala genealogija

Slika 3.34. Obiteljska dvorana

Slika 3.35. Gašpar Drašković sa suprugom Katarinom

Slika 3.36. Portret Ivana V. Draškovića

3.4.6. Blagavaonica

Do izražaja najviše dolazi namještaj koji je izrađivan strogo po narudžbi od vlasnika. Vidljivo je to da na većini namještaja nalaze se grbovi obitelji Drašković. Strop prostorije ukrašen je poligonalnim poljima, a zidovi su obučeni u drvene oplatae. Neostilski namještaj napravljen je šezdesetih godina 19. stoljeća. Iznad vrata prema malom salonu nalazi se grb plemićke obitelji Erdödy. [2]

Slika 3.37. Blagavaonica

3.4.7. Mali salon

Na južnom djelu glavne zgraden nalazi se mala prostorija uređena kao salon za razonodu nakon obroka. Oslikano zidno platno po uzoru na tadašnji francuski goblen, prikazuje idilu ladanjskog života 18. stoljeća. Soba je služila za opuštanje plemstva uz zabavne igre. U njoj se nalazi igrači stolić i kutija za šah. Pokućstvo neobaroknih karakteristika. Prostorije su grijane kaljevim pećima. Svaka peć je prilagođena prostoriji u kojoj se nalazi svojom veličinom i dizajnom. U kutu salona nalazi se i mangal. To je metalna posuda u koju se stavljalno vruće kamenje i žar. [2]

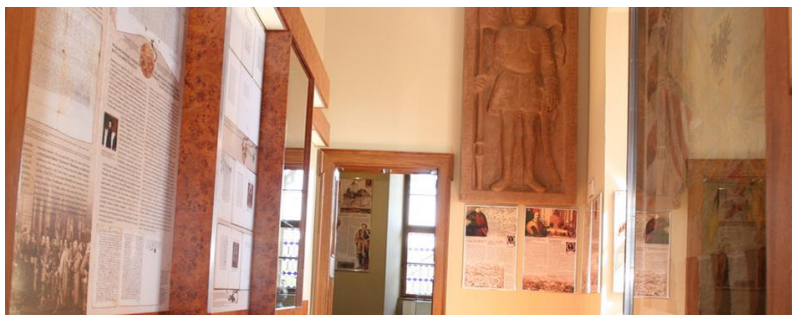

Slika 3.38. Mali salon

Slika 3.39. Stolić u malom salonu

3.4.8. Povijest Trakošćana

Dvorac Trakošćan ima dvije prostorije u kojima se nalazi ukratko predstavljena povijest obitelji Drašković i dvorca Trakošćan. Te prostorije nisu ambijentalno uređene kao ostale. Težište je stavljeno na panoe na kojima su prikazani povijesni dokumenti, darovnice i grbovnice. Smještene su i četiri povijesne zastave iz ostavštine grofova Draškovića. Najstarija je zastava austrijske carske vojske iz druge polovice 16.stoljeća. Četvrtastog je oblika, izrađena od tamnocrvenog brokata, bogato ukrašena heraldičkim, simboličkim i vegetabilnim motivima te je obrubljena resama. Na zadnjoj strani zastave nalazi se heraldički prikaz okrunjenog carskog austrijskog dvoglavog orla sa zlatnim štitom s bijelom gredom na prstima te žezlom i mačem u pandžama. Po svom tipu i vremenu nastanka u Hrvatskoj spada među najstarije sačuvane zastave uopće. U tim prostorijama još se mogu vidjeti dvije konjaničke zastave koje vise na originalnim kopljima. U drugim prostorijama dvorca još se mogu vidjeti dvije zastave pješачke pukovije te još jedna konjanička zastava. Uz zastave treba istaknuti dio galerije s portretima vojnih zapovjednika. Zapovjednici čiji su portreti su služili u privatnoj vojsci, odnosno banderiju obitelji Drašković. [2]

Slika 3.40. Povijest Trakošćana

Slika 3.41. Najstarija zastava

Slika 3.42. Zapovjednik vojne glazbe u banderiju obitelji Drašković

3.4.9. Draškovići i fotografija

Dva člana u obitelji Drašković nesmiemo nikako zaobići kada govorimo o fotografiji. Grof Juraj VI. Drašković jedan je od pionira fotografije u Hrvatskoj. On je ostao zabilježen u povijesti kao obnovitelj Trakošćana, a bio je poznat i po svojoj vojničkoj karijeri. Pretpostavlja se da se vjerojatno počeo baviti fotografijom 1848. godine. To je bilo još u doba djelatne vojne službe. Kao autora našeg najranijeg sačuvanog fotografskog opusa potvrđuju dva albuma. Snimio je niz kalotipija. Kalotipija je najraniji postupak dobivanja fotografskih slika uz pomoć negativa i pozitiva na papiru. Neke prikazuju Trakošćan. Postoji čak jedna pisana inverzno i signirana s G. Dras. Portreti pojedinaca te skupni portreti članova obitelji i prijatelja najčešće su mu teme. Posebno se izdvajaju fotografije s Török, Csaky i Deszeffy. Istaknuto mjesto ne samo u Draškovićevom opusu već i u europskoj fotografiji 19. – og stoljeća ima fotografija s prikazom dvadeset osoba te jasno određenom ikonografskom hijerarhijom u postavi svog lika. Izradio je i za sada prvi poznati akt u hrvatskoj fotografiji 1865. godine. Akt je nazvan „*Jurimirska frajla*“. Položajem ima utjecaj na aktove koje je naslikao Mihael Stroy. Na polju naše fotografije još jedan važan Drašković je Karlo. Karla Draškovića smatraju jednim od začetnika umjetničke fotografije u Hrvatskoj. U 19. stoljeću bio je najznačajniji hrvatski fotoamater. Bez naknadne intervencije postizao je rezultate snimanja, baš onako kako je zamišljeno u trenutku snimanja. Zbog svoje vrhunske likovne i tehničke vrsnoće fotografije koju je postigao, primljen je kao član jednog od najelitnijih europskih fotoklubova, *Wiener Camera Cluba*. Za vrijeme bavljenja fotografijom, snimao je krajolike, seljake, narodne nošnje, arhitekturu i ostalo. Iz 1892. godine datiraju njegove prve sačuvane snimke. Sačuvano je i nekoliko stotina njegovih snimaka iz razdoblja 1894. – 1899. godine. Bili su to razni pozitivi, negativni i diapozitivi. Posebice treba istaknuti snimke zaustavljenog pokreta „*Skok Stjepana Erdödyja*“ i „*Skok u vodu L. Odeschalchija*“. Veoma zanimljivi su i naturalistički portreti ljudi s margine čime usmjeru hrvatsku fotografiju prema socijalnim temama. Život Karla Draškovića prekinula je tragična nezgoda u lovu 1900. godine u njegovoj 26. – oj godini života. [2]

Slika 3.43. i Slika 3.44. Autoportret Juraja VI. Draškovića i Skok grofa Erdödyja

Slika 3.45. i Slika 3.46. Jurimirska frajla (J. Drašković) i Na biciklima (K.Drašković)

3.4.10. Spavaonica

Spavaća soba namještena je neobaroknim stilom. Kreveti su vidljivo kraći nego današnji. U spavaonici se posebno ističe kasetirani strop te bijela kaljeva peć izrađena u obliku kule. Zanimljivo je da je ova peć vjerna kopija peći iz burga Füssen na Lechu u Njemačkoj iz 1514. godine. Na noćnim ormarićima izložene su stolne petrolejske lampe. [2]

Slika 3.47. Spavaonica

3.4.11. Predsoblje spavaonice

Sa stilom i funkcionalnošću predsoblje se nadovezuje na spavaću sobu. U toj prostoriji ističe se portret kraljice i carice Marije Terezije. Marija Terezija je jedna od najmoćnijih i najznačajnijih žena u europskoj povijesti. Iako su Draškovići bili u dobrim odnosima s njome i održavali vezu, ona nikad nije boravila u Trakošćanu. [2]

Slika 3.48. Porteret Marije Terezije

3.4.12. Mala knjižnica

U neogotičnom stilu opremljeni je mali salon za čitanje. Originalne plišane tapete koje su sačuvane od prethodne obnove dvorca, usklađene su s ostalom draperijom i dočaravaju ugođaj druge polovice 19. stoljeća. U prostoriji se nalazi portret Leopolda I. Habsburga, pozlačeno ogledalo te dvije vaze iz 19. stoljeća. Od neogotičnog namještaja još je veliki ormar za knjige, trosjed, stolice te naslonjač. [2]

Slike 3.49. Mala knjižnica

3.4.13. Soba za molitvu

Soba za molitvu je rekonstrukcija obiteljske dvorske kapele. U njoj se nalazi dio sačuvane sakralne građe obitelji Drašković. U njoj se nalaze dva kaleža iz 18. stoljeća. Na zidovima se nalaze slike koje su rad nepoznatog slikara iz 18. stoljeća. Slike su sakralne tematike, a središnje mjesto zauzima oplakivanje Krista, prikaz Blažene Djevice Marije koja u krilu drži mrtvo Isusovo tijelo. Posebno mjesto zauzima dobro sačuvana i bogato ilustrirana i uvezena biblija iz 1747. godine. [2]

Slika 3.50. i Slika 3.51. Soba za molitvu i Biblia

3.4.14. Glazbeni salon

Ova prostorija je raskošnije uređena od ostalih jer se u njoj najčešće boravilo. Ukašena je obojenom rezbarijom i pozlaćena, te namještaj neobaroknog stila. Montažne dekoracije oko vrata uređene su neogotičkim stilom. Iznad nadvratnika nalaze se grbovi obitelji. Nalazi se i peć izrađena u stilu rokokoja te potječe iz 18. stoljeća i ujedno je i najstarija peć u dvorcu. Zidove krasi dva velika barokna ogledala. Beethovenova bista, dvije staklene vaze i svijećnjak upotpunjuju ambijent. U glazbenom salonu na zidovima se nalaze portreti koje je naslikala Julijana Erdödy Drašković. Od tih portreta ističe se kopija Rubensovog dvostrukog portreta njegovih sinova. Glavni nositelji glazbenih zbivanja i glazbe u plemstvu bila je prisutna kod obitelji Drašković u svim važnim zbivanjima. Muziciralo se na klaviru s drvenom konstrukcijom izrađenom između 1833. i 1837. godine. Izrađen je bio u radionici u to doba jednog od najpoznatijeg bečkog graditelja klavira Conrada Grafa. On je izradio klavire na kojima su svirali Beethoven, Schubert, Chopin i List. Ti klaviri se drže idealnim za tumačenje bečke klasike i rane romantike. [2]

3.4.15. Julijanina soba

U dvorcu Trakošćan, Julijanina soba je rekonstrukcija slikarskog ateljea grofice Julijane Erdödy. Iako ona nije ostvarila veliko umjetničko djelo, ona je označila početak našeg Münchenskog akademskog realizma. Julijana je prvu umjetničku poduku dobivala privatno u rodnoj Bratislavi, a tek naknadno možda i u Münchenu. Udala se za grofa Ivana IX. Draškovića. U njezinom ateljeu nalazi se još uvijek sve što ju je okruživalo u radu i svakidašnjem životu u dvorcu Trakošćanu. Bio je to slikarski stalak, stolić za boje i palete te klavir i slike. U toj sobi nalazi se i znatan dio njezinih djela od kojih se ističe portret žene u narodnoj nošnji iz okolice Trakošćana, portret supruga Ivana te autoportret uz glasovir. U kutu ateljea nalazi se i portret Julijane Drašković te njezine sestre Valerie Erdödy koje je naslikao 1870. – ih godina Johann Till. U Julijaninoj sobi nalazi se još zanimljiva peć te elementi poput saga, prozorskih zavjesa i mangel koji prostoru daje orijentalni duh. [2]

Slika 3.52. Julijanina soba, atelje

Slika 3.53. Karlo i Julijana Drašković

Slika 3.54. i Slika 3.55. Autoportret i Julijana Erdödy Drašković (J.E. Drašković)

3.4.16. Barokna soba

Prostorije drugog kata jednostavnije su uređene i služile su za spavanje kada bi dolazili gosti. Prva soba namještena je u stilu njemačkog baroka. Kabinetski ormarić, krevet, ormari i škrinje potječu iz 17. stoljeća. U kutu se nalazi stalak za sat s brojčanikom. Na zidovima su dva mjedna tanjura ukrašena iz 17. stoljeća. Posebno se ističe bogato oslikano ovalno ogledalo i luster iz 18. stoljeća. Barokna se soba od drugih prostorija na tom katu razlikuje po starim sačuvanim drvenim vratnicama koje se nalaze s vanjske strane ulaza u prostoriju. [4]

3.4.17. Rokoko soba

U toj prostoriji radni prostor smješten je na lijevoj, a spavaonica na desnoj strani. Sav inventar je iz druge polovice 18. stoljeća. U radnom djelu nalaze se dva rezbarena i fino ukrašena pisaća stola s ladicama i tajnim pretincima. U spavaćem prostoru ima dva zidna i stolna svijećnjaka te stolni sat. U stilu rokoka su obiteljski portreti u ovalnim okvirima iz prve polovice 18. stoljeća. Grof Ivan V. Drašković dao je portrirati članove obitelji. U toj prostoriji nalazi se portret njegove druge žene Marije Katarine Brandis, te portret sina, najvjerojatnije Josipa Kazimira Draškovića kada je imao 16 godina i najstarije kćeri Ivane Dore. [4]

3.4.18. Soba oslikanih tapeta

Ova soba sa slikama daje sa susjednom prostorijom daje sliku vojnog kabineta. Prostorija je obložena platnenim tapetama koje daju potpunu sliku Draškovićeve postrojbe koja je sudjelovala u sedmogodišnjem ratu od 1756. – 1763. godine. Od osam platnenih panoa sastojala se velika zidna slika, slikana temperom. Slika prikazuje banderij na smotri i sastavljena je od 821 osobe. U detalj na slikama su prikazane odore vojnika, te zastave i poredak pojedinih jedinica. Autor slike je bio profesionalac. Bio je jedan od putujućih slikara onog vremena. Najvjerojatnije je bio pod stručnim nadzorom zapovjednika osoblja. U shematiziranom prikazu se gubi osobnost pojedinih vojnika. Tipizirano im je lice mrkih brkova i rumenih obraza. Posebno zanimljivo je prikazani mali orkestar, te je to ujedno i prvi likovni prikaz vojne glazbe u Hrvatskoj. To je grofov vlastiti profesionalni sastav koji je u mirnim vremenima svirao na dvoru. [2] [4]

Slika 3.56. Soba oslikanih zidnih tapeta

3.4.19. Soba s portretima časnika

Ova soba tematski se nadovezuje na prethodnu prostoriju. U ovoj prostoriji izložen je dio galerije od četrdeset portreta časnika Josipa Kazimira Draškovića. Svi časnici su slikani u sličnim pozama. Njihova sličnost proizlazi iz realističnih prikazanih lica te su slikani do pojasa u vojnim odorama. Najvjerojatnije su portreti djelo Johanna Michaela Millitza i njegove škole. Smještene su i dvije zastave, jedna koja je pripadala konjici u obliku lastina repa, a velika zastava s carskim grbom bila je namjenjena za pješadiju. [2]

Slika 3.57. Portreti časnika

3.4.20. Klasicistička soba

Sa stilskim karakteristikama klasicizma je inventar kojim je namještena soba. Prijelaz iz 18. u 19. stoljeće. Sadrži namještaj za dnevni prostor. Prostor je upotpunjen dvama svijećnjacima koji su iz napoleonskog doba, a nastali su pod snažnim egipatskim utjecajem. Slike koje se nalaze u toj prostoriji klasicističkih su obilježja s dobro očuvanim originalnim okvirima. U toj sobi nalaze se portreti najznačajnijih osoba obitelji Drašković tog doba, a to su portreti Ivana III. te Jurja V. [2]

3.4.21. Bidermajerska soba

Osnovne karakteristike bidermajera s jedne strane vremenski su određene Bečkim kongresom 1815. godine, a s druge strane revolucionarno daju naglasak na privatni život 1848. godine, te iskazuju svijest o tradiciji. Prvenstveno se vezuju uz predmete interijera i dnevnog života. Namještaj tog doba udoban je i sličan današnjem pokućanstvu, te ulašten do sjaja. U sobi se nalaze dva trosjeda, dvije komode i još nekoliko detalja. Na pregradnom zidu uz portret preminulog cara Franje I. nalazi se litografija s prikazom carske i kraljevske austrijske obitelji. Na slici se vidi visoka moda onog doba. Žene nose haljine bogatih i širokih rukava, stegnute u struku i zvonolika oblika. Bogato vezivo i čipka bogati su modni detalji. U toj sobi nalaze se portreti koji su specifični za bidermajersko slikarstvo. Nalazi se kopija portreta austrijskom ministru rata Theodora Bailleta - Latoura koji je stradao 1848. godine u doba ožujskih nemira u Beču. Nalazi se i portret njegove kćeri Sofije koja je udana za Jurja VI. Draškovića koji je bio obnovitelj dvorca. Bečki portretist Carl von Sales u više navrata portretirao je cara Franju I. i caricu Karolinu Augustu, te se nalazi i njegovo djelo *Dječaci sa psom*. [2] [4]

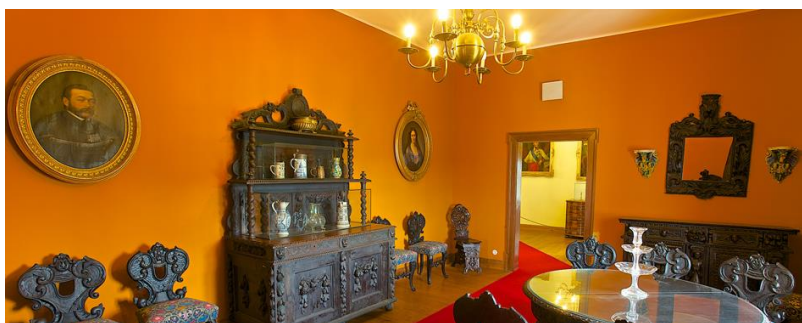
Slika 3.58. Dječaci sa psom

Slika 3.59. Portret Sofije Drašković

3.4.22. Neorenesansna soba

Neorenesansa je oblik historicizma koji se javlja u drugoj polovici 19. stoljeća. Namještaj u toj sobi je bojan u crno. Na zidovima se nalaze dvije konzole u obliku zmaja. Posebno se ističe komoda koja je ujedno i najstariji komad namještaja u dvorcu. Jedan od najljepših porterta u dvorcu nalazi se u neorenesansnoj sobi i to je portret Klotilde Drašković. [4]

Slika 3.60. i Slika 3.61. Portret Klotilde Drašković i Neorenesansna soba

3.4.23. Galerija slika

U galeriji slika nalaze se četiri platna poznatog bidermajerskog slikara Mihaela Stroya. Sve slike čine alegorijski ciklus pod nazivom „*Četiri kontinenta*“. Kontinenti Azija, Afrika, Europa i Amerika, predstavljeni su personifikacijama žena postavljenih u ugođaju interijera ili krajolika. Slike su nastale 1836. godine. Na njima je vidljivo gledište europskog čovjeka kroz prizmu romantike, na egzotične zemlje kontinenata. Sklonost egzotičnim zemljama doživljava svoj vrhunac u prvoj polovici 19. stoljeća. Mihael Story u Hrvatsku dolazi 1830. godine nakon studija u Beču. Njegova slikarska djelatnost bila je na području Zagreba, ali je i djelovao po vlastelinskim dvorcima i kurijama Hrvatskog zagorja. Za vrijeme svog boravka u Hrvatskoj, stvara veliki broj porterta koji su obilježili njegovo doba. [4]

Slika 3.62. i Slika 3.63. Afrika i Amerika iz alegorijskog ciklusa „*Četiri kontinenta*“

3.4.24. Galerija dječjih portreta

U galeriji su izloženi dječji portreti članova obitelji Drašković, nastali u rasponu od kraja 16. pa do sredine 18. stoljeća, a koji čine cjelinu koja je jedinstvena za područje sjeverozapadne Hrvatske. Izvanredan su povijesni izvor za proučavanje svakodnevnog života, mode i opreme plemstva tog doba. Pripadajući atributi, životinje i biljke, ukazuju na visoki društveni položaj i bogatstvo obitelji u kojoj su rođeni. Na nekim portretima primjetljiva je disproporcija u građi tjela. Ona je uzrokovana preslikavanjem glava na prikazanim figurama. Neobičan prikaz psa s čovječjim licem vjerojatno predstavlja autoportret slikara koji se nalazi na portretu Ivana V. Draškovića. [4]

Slika 3.64. Slike Draškovića

3.4.25. Zbirka oružja

Trakošćan je od svog nastanka djelovao kao vojna utvrda. Draškovići su se brinuli o utvrdi i u strahu od Turaka pojačali su njezinu obranu. Od sredine 19. stoljeća Trakošćan se obnavlja u stilu historicizma i pretvara se u dvorac. Romantičarska oduševljenost poviješću iskazana je prikupljanjem starog oružja. Zbirka oružja broji oko 300 primjeraka oružja te zaštitne opreme ili njihovih dijelova, nastalih u razdoblju od 15. do početka 20. stoljeća. Teško možemo prosuditi koji primjerci potječu iz vremena kada je Trakošćan bio utvrda, a koji su bili naknadno nabavljeni za dvorsku dekoraciju. Hladno oružje i zaštitna oprema obuhvaća oko 230 primjeraka, a vatreno oružje oko 70 primjeraka. Treba istaknuti tri mača dvoručnjaka njemačke proizvodnje iz 16. stoljeća te posebnu skupinu od dvadesetak mačeva schiavona, jednu od većih na području Hrvatske. Puške kukače i pojedini mužari te raniji topovi mogli bi pripadati izvornom obrambenom sustavu utvrde Trakošćan. Tako bi i kacige te dijelovi oklopa mogli biti ostaci izvorne momčadske opreme trakošćanske posade iz 17. stoljeća.

Topove s grbom obitelji Drašković povezujemo sa sudjelovanjem Draškovića u borbama protiv Napoleona pa bi iz toga vremena mogli potjecati, kao ratni plijen, i francuski mačevi paloši.

Trakošćanska zbirka posjeduje nekoliko primjera Turskog naoružanja. Iznimno je brojna i raznovrsna skupina oružja na motki - neki njezini primjerci bili su korišteni kao oružje u ratu, a drugi su pak bili statusna oznaka nositelja. Zbirka oružja izuzetno je vrijedna cjelina koja nam daje povijesni prikaz razvoja hladnog i vatrenog oružja te opreme od 15. do kraja 19. stoljeća. [2]

3.4.26. Tamnica

Draškovići su imali reglana prava, prava da sude kmetovima. Sudsko „ pravo mača “ dobivalo se posebnim kraljevskim privilegijama. Uključivalo je i pravo osude na smrtnu kaznu te njezino izvršenje. Većina priča o mučenju, zatočivanju i ubojstvima u tamnicama pripada razdoblju poslije srednjeg vijeka odnosno 17. i 18. stoljeće. Prikazano je mučenje pomoću klade. Tamničar bi zatvorenikov vrat i zapešća stavio na predviđena mjesta čime bi ograničio njegovo kretanje. Tako je zatočen bio bi pripremljen za mučenje kojim bi se iznuđivalo priznanje ili izvršavala kazna. Jedan od dokaza o postojanju tamnice u dvorcu Trakošćan je natpis i oslik sačuvan na svodu cinktora hodočasničke crkve sv. Marije Jeruzalemske na Trškom Vrhcu pokraj Krapine. Sačuvani tekst posvjedočuje da stanoviti Nikola Capek iz obližnje Bednje zahvaljuje Blaženoj Djevici Mariji što mu je po zagovoru ustanovljena nedužnost te je oslobođen trakošćanske tamnice. [4]

3.4.27. Dvorska kuhinja

Srednjovjekovne kuhinje najčešće su se nalazile izdvojene iz burga kako bi se spriječio požar. Središnje mjesto zauzima velika bijela kaljeva peć koja je imala više funkcija. Osobito je zanimljiva izvedba dimnjaka, koji se ne nalazi na uobičajenom mjestu. Dim se odvodi kanalom ispod poda kuhinje, prema zidu gdje se spaja s postojećim dimnjakom. Njegov veliki promjer omogućavao je podtlak zahvaljujući kojem se dim povlačio iz peći. U kutu prostorije smještena je krušna peć u kojoj su se, osim kruha, mogle pripremati i druga jela. Susjedna prostorija imala je funkciju smočnice, u kojoj su se čuvale zalihe prehrambenih proizvoda.

U srednjem vijeku je na dvorskim jelovnicima prednjačilo meso divljači i stoke. U novovjekovnom razdoblju svinjetina i govedina smatrala se hranom za niže slojeve, a plemstvo je više konzumiralo pernatu divljač. [2]

3.5. Trakošćanski perivoj i okolica

Trakošćan je zaštićen kao kulturno dobro i spomenik je graditeljstva i muzeja. Također je i spomenik prirode i perivojne kulture. Postoje indicije da je grof Juraj Drašković pristupajući rekonstrukciji dvorca imao razrađen projekt za njegovo turističko korištenje. Preuređenje kompleksa podvrgnuo je estetskim zakonitostima i stvorio privlačno okruženje kojem nema premca ni u široj udaljenosti. Obnovom nastaje perivoj po uzoru na engleske parkove. Za Trakošćan posjeduje se izvorni plan, grafike i fotografije pa se na toj osnovi može stvoriti slika o izgledu perivoja u doba nastanka. Najveće promjene su bile u 20. stoljeću, ali nisu narušile njegov izvorni izgled. U doba nastanka perivoja, jugozapadna terasa dvorca se ostakljuje, podno se grije te se pretvara u zimski vrt. Na sjevernom djelu nastaje vrt u čijem je središtu mali bazen s pripadajućom oranžerijom ili vrtlarskom kućom. Vrtlarska kuća je tada bila sastavljena od dvije građevine, a to je bio stambeni prostor vrtlara i staklenik koji je ujedno i bio skladišni prostor te spremište za vrtlarski alat. Perivoj dvorca Trakošćan prostire se na istok od kamenog mosta preko Bednje, na jugu do kapele Sv. Križa, na sjeveru do vrtlarije i na zapadu uključuje rub jezera. U perivoju se nalazi veći broj arhitektonskih objekata: dvorac, kapela Sv. Križ, dva gospodarska objekta, brana jezera, vrtlarska kućica. Danas je to prostor velikog šetališta. Perivoj u Trakošćanu je parkovni prostor koji je okrenut ljudima, u kojem je za doživljaj i ugođaj najvažnija brojnost i raznolikost vizura i veduta. Ranije je postojala manja vodena površina, ribnjak, koji je kasnije pretvoreno u umjetno akumulacijsko jezero izgradnjom brane u 19. stoljeću. Jezero prima vodu iz potoka koji se slijeva niz Maceljske gore. Jezero dobiva za vrijeme Draškovića dvojaku funkciju – gospodarsku i estetsku. Služi kao dekorativni element uobičajen u romantičarskoj parkovnoj arhitekturi. Od uvijek je najvažniji dio parkovne kompozicije. Prividno povećava prostor, a zrcalna slika dvorca i okoline postala je prepoznatljiv motiv Trakošćana. [2]

Slika 3.66. Trakošćansko jezero i dvorac Trakošćan

4. Anketno istraživanje o umjetnosti dvorca Trakošćan

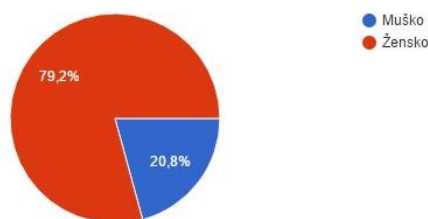
4.1. Anketa „ Umjetnost dvorca Trakošćan “

Anketa i istraživanje „ Umjetnost dvorca Trakošćan “ pokazuje znanje i zanimanje ljudi za dvorac Trakošćan te njegovu umjetnost i neke osnove vezane uz njega.

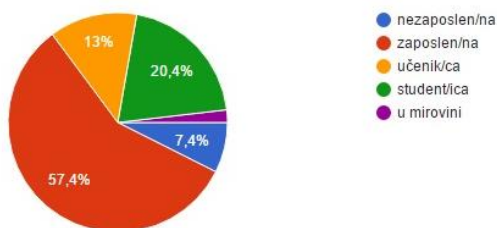
U prvom djelu ankete provodim osnovna pitanja i prikupljam opće podatke o ispitaniku i dosadašnja povezanost s dvorcima i posjećenosti. U drugom djelu ankete osnovna su pitanja za poznavanje povijesti dvorca Trakošćan, te da se utvrdi koliko ljudi uopće znaju o prošlosti dvorca. Treći dio ankete povezan je sa umjetnosti dvorca.

Cilj ankete je bio istražiti osnovne stavove ljudi prema važnosti dvorca i njegovoj prošlosti i umjetnosti. Istraživanje je napravljeno po uzorku od 53 ljudi od kojih je 79,2% ženskih osoba i 20,8 % muških osoba. Anketa je napravljena pomoću Google Forms sustava.

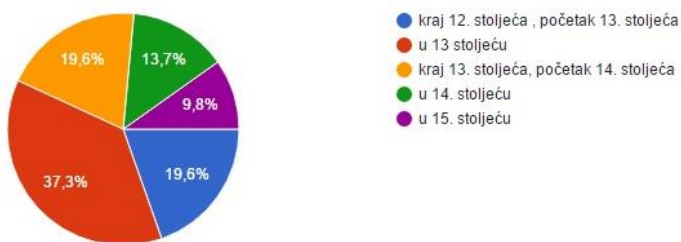
Kojeg ste spola?

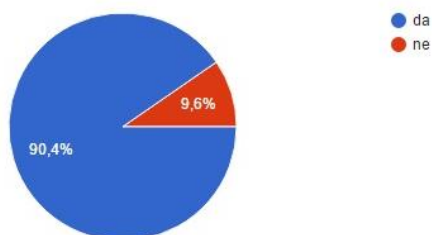
Koji je Vaš radni status?

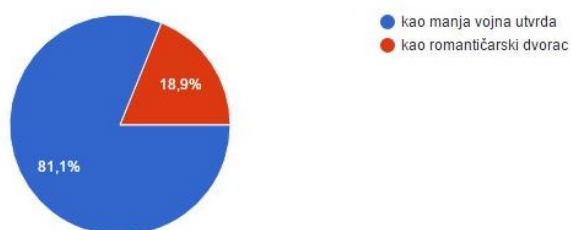
U kojem je stoljeću nastao dvorac Trakošćan?

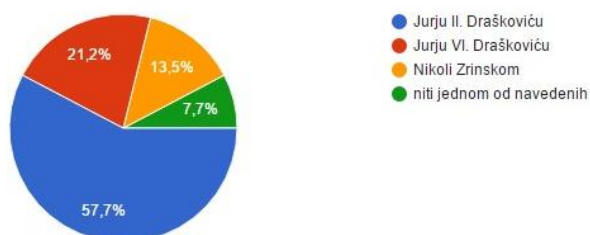
Da li ste ikad posjetili dvorac Trakošćan?

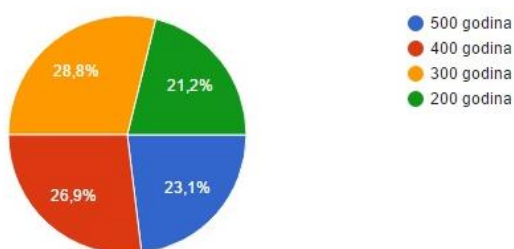
Kako je izgledao na početku Trakošćan?

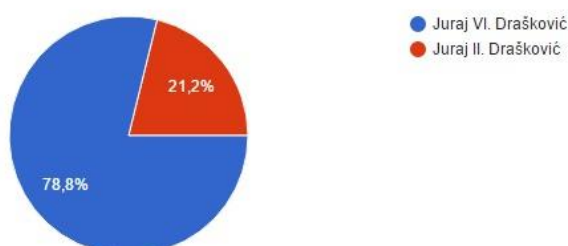
Kome je godine 1569. ugarsko – hrvatsko kralj Maksimilijan II. predao vlastelinstvo na uživanje?

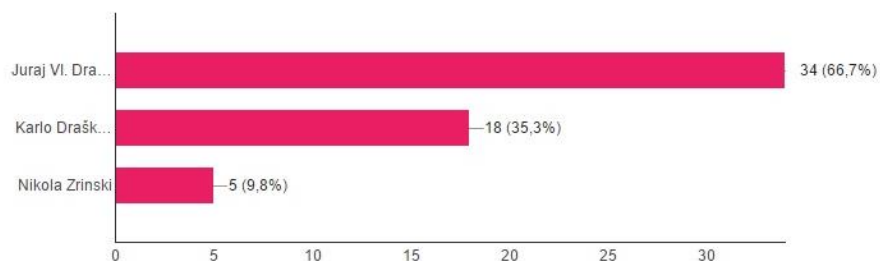
Koliko godina je Trakošćan bio u vlasništvu obitelji Drašković?

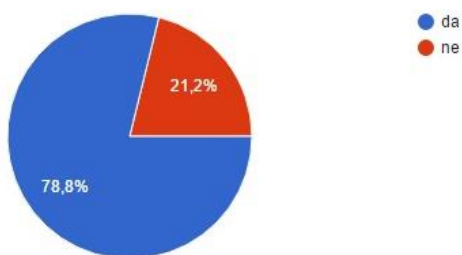
Tko je proveo veliku građansku obnovu na dvorcu Trakošćan od 1840. – 1862. godine?

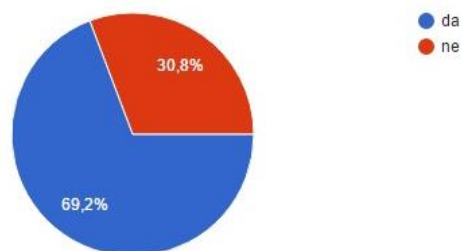
Koga od navedenih se smatra pionirima hrvatske fotografije?

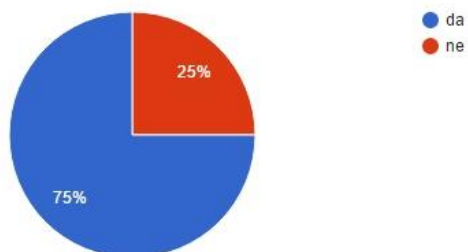
Da li je Juraj VI. Drašković bio jedan od prvih fotografa amatera?

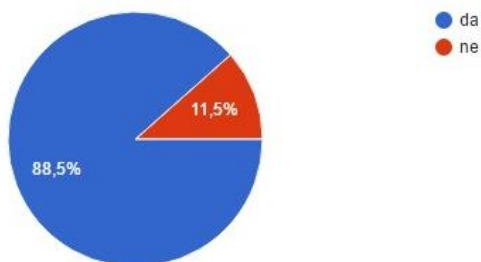
Da li je Karlo Drašković bio začetnik umjetničke fotografije u Hrvatskoj i najznačajniji hrvatski fotoamater u 19. stoljeću?

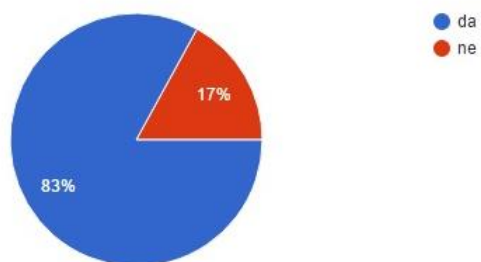
U doba klasicizma u dvorcima Hrvatskog zagorja i dvorcu Trakošćan unutrašnjost dvorca ukrašena je štukaturnim dekoracijama, zidnim slikama, drvenim tabulatima, drvenim lamperijama?

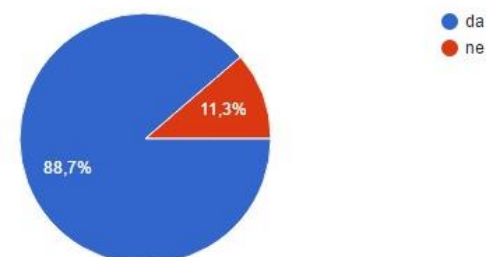
Dvorac Trakošćan pamtimo kao tijelo romantike i savršene sinteze prirode i arhitekture u 19. stoljeću?

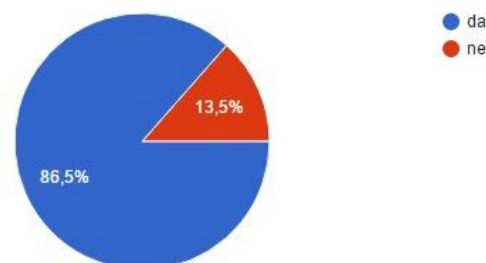
Dvorac Trakošćan je romantičarski dvorac?

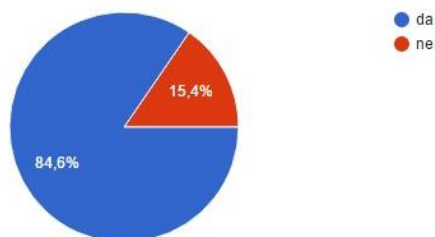
Trakošćan ubrajamo u spomenik kulture i prirode?

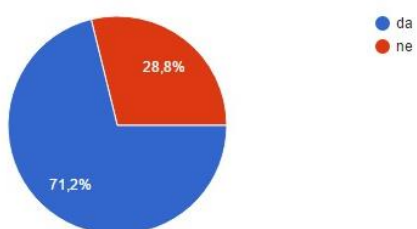
U semiotičkom obliku njegov naziv je Trako – stjan, što znači Zmajeva stijena.

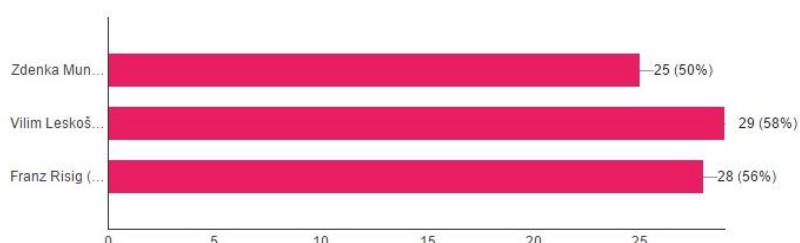
Tijekom 17. i 18. stoljeća Trakošćan je bio jedno od dvadesetak najvećih feudalnih posjeda u Hrvatskoj?

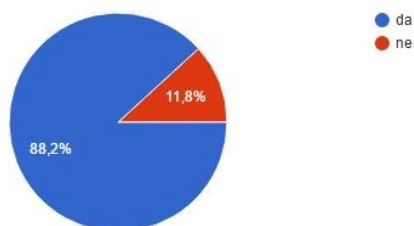
U 19. stoljeću zadnja obnova dvorca Trakošćana u duhu neorenesanse, bila je za vrijeme Ivana IX. Draškovića i njegove žene Julijana Erdödy?

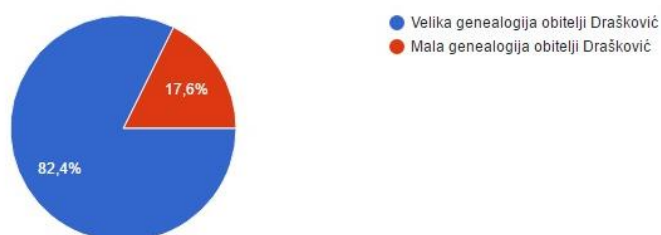
Nakon Drugog svjetskog rata, dvorac Trakošćan je bio zapušten i opustošen. Najveću zahvalu za obnovu dvorca imaju... (dva su točna odgovora)

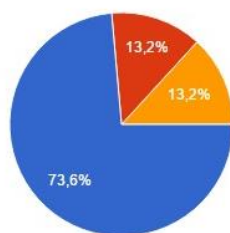
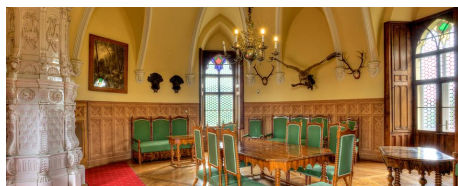
Dvorac čine četiri razine, nisko i visoko prizemlje, te prvi i drugi kat.

To je oslikano platno veličine 132 x 262 cm. Što prikazuje slika?

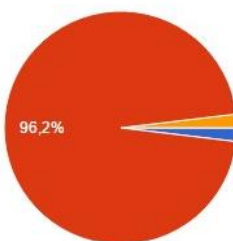
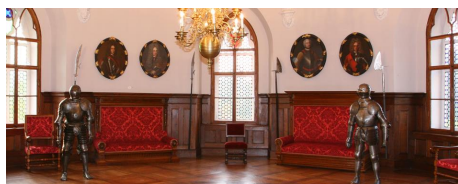

Koja prostorija je prikazana na slici?

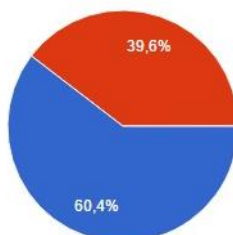
- lovačka dvorana
- predvorje
- viteška dvorana

Koja prostorija je prikazana na slici?

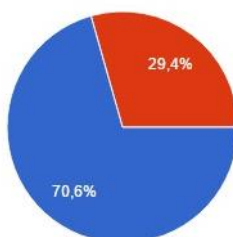
- lovačka dvorana
- viteška dvorana
- obiteljska dvorana

Da li se soba oslikanih tapeta nalazi u dvorcu Trakošćan?

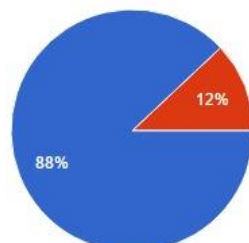
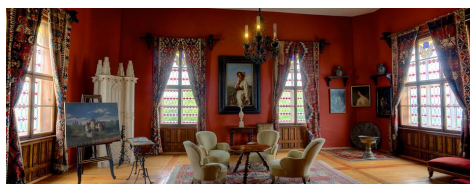
- da
- ne

U galeriji dvorca Trakošćan nalaze se četiri platna poznatog bidermajerskog slikara Mihaela Stroya. Sve slike čine alegorijski ciklus pod nazivom "Četiri kontinenta".

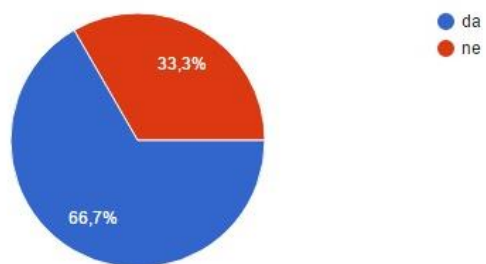
- točno
- netočno

Na slici je prikazana Julijanina soba?

- da
- ne

Smatrate li da je posjećenost dvorca Trakošćan premala?

Smatrate li da je perivoj dvorca Trakošan i jezero, važan dio kompleksa te da upotpunjuje romantičarski duh dvorca?

5. Zaključak

Na temelju obrađene teme „Umjetnost dvorca Trakošćan“ može se zaključiti da je Hrvatska prošlost veoma opsežna i puna prekrasnih detalja na koje gotovo nikad se ne obraća pažnja. Dvorac Trakošćan i njegov perivoj s jezerom ostavlja neizbrisiv trag koji podsjeća na sva teška prohujala vremena. Dvorac je sjedište posjeda u kojim se živjelo i odakle se posjedom upravljalo. Prekrasne stare utvrde i srednjovjekovne tvrđave čine dio povijesne baštine koju vrijedi posjetiti i upoznati. Većina hrvatskih dvoraca smjestila se u Zagorju. U Hrvatskom zagorju nalaze se najljepše tradicionalne građevine Lijepe Naše. Spoj su povijesti, umjetnosti i bogate arhitekture koji oduševljava.

U Varaždinu, listopad 2016.

6. Literatura

- [1] Mladen Obad Šćitaroci: Dvorci i perivoji hrvatskog zagorja, Zagreb 1993.
- [2] Siniša Krznar, Ivan Mravlinčić: Trakošćan, Trakošćan 2007.
- [3] https://hr.wikipedia.org/wiki/Grofovi_Draškovići , dostupno 15. 08. 2016.
- [4] <http://www.trakoscan.hr/> , dostupno 22. 08. 2016.

Popis slika

Slika 2.1. Pogled na dvorac Trakošćan i park - šumu	18
Slika 2.2. Kapelica Sv. Križa u Trakošćanu, 19. stoljeće.....	21
Slika 2.3. Trakošćanski perivoj	25
Slika 3.1. Hipotetička rekonstrukcija trakošćanskog burga u 13-14. st. (Z. Balog).....	26
Slika 3.2. Detalj Velike genealogije,prikaz Bartola Draškovića i njegove supruge Ane	28
Slika 3.3. Detalj obiteljskog grba	29
Slika 3.4. Ivan II. Drašković.....	30
Slika 3.5. i Slika 3.6. Janko Drašković i Josip Kazimir Drašković	31
Slika 3.7. i Slika 3.8. Juraj V. Drašković i Juraj VI. Drašković	32
Slika 3.9. Ivan IX. Drašković	32
Slika 3.10. Grb obitelji Drašković s 1592. godinom iznad ulaza u tamnicu	33
Slika 3.11. Velika genealogija iz 1668. godine	33
Slika 3.12. Trakošćan prije obnove	34
Slika 3.13. Fotografija Jurja VI. Draškovića, Trakošćan prije 1853. godine	34
Slika 3.14. Fotografija Trakošćana iz 1869. godine	35
Slika 3.15. Litografija trakošćanskog perivoja šezdesetih godina 19. stoljeća	35
Slika 3.16. Trakošćan tridesetih godina 20.- og stoljeća	36
Slika 3.17. Pogled na Trakošćan	36
Slika 3.18. i Slika 3.19. Kule dvorca Trakošćan	36
Slika 3.20. Zdenka Munk, dugogodišnja direktorica Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu	38
Slika 3.21. Vilim Leskošek.....	39
Slika 3.22. i Slika 3.23. Obnova u Trakošćanu	39
Slika 3.24. Autoportret Vilima Leskošek,ulje na platnu	40
Slika 3.25. Trakošćan, grafika, Vilim Leskošek.....	40
Slika 3.26. Lovačka dvorana	41
Slika 3.27 i 3.28. Predvorje	42
Slika 3.29. Knjižnica	43
Slika 3.30. Viteška dvorana.....	44
Slika 3.31. Drveni kamin u viteškoj dvorani	44
Slika 3.32. Izrezbareni detalji kamina	44
Slika 3.33. Mala genealogija	45
Slika 3.34. Obiteljska dvorana.....	46
Slika 3.35. Gašpar Drašković sa suprugom Katarinom.....	46

Slika 3.36. Portret Ivana V. Draškovića	46
Slika 3.37. Blagavaonica	47
Slika 3.38. Mali salon	47
Slika 3.39. Stolić u malom salonu	47
Slika 3.40. Povijest Trakošćana.....	48
Slika 3.41. Najstarija zastava.....	48
Slika 3.42. Zapovjednik vojne glazbe u banderiju obitelji Drašković.....	48
Slika 3.43. i Slika 3.44. Autoportret Juraja VI. Draškovića i Skok grofa Erdödyja.....	49
Slika 3.45. i Slika 3.46. Jurimirska frajla (J. Drašković) i Na biciklima (K.Drašković).....	50
Slika 3.47. Spavaonica.....	50
Slika 3.48. Porteret Marije Terezije.....	50
Slike 3.49. Mala knjižnica	51
Slika 3.50. i Slika 3.51. Soba za molitvu i Biblia.....	51
Slika 3.52. Julijanina soba, atelje	52
Slika 3.53. Karlo i Julijana Drašković	53
Slika 3.54. i Slika 3.55. Autoportret i Julijana Erdödy Drašković (J.E. Drašković)	53
Slika 3.56. Soba oslikanih zidnih tapeta.....	54
Slika 3.57. Portreti časnika	54
Slika 3.58. Dječaci sa psom.....	55
Slika 3.59. Portret Sofije Drašković	55
Slika 3.60. i Slika 3.61. Portret Klotide Drašković i Neorenesansna soba.....	56
Slika 3.62. i Slika 3.63. Afrika i Amerika iz alegorijskog ciklusa „ Četiri kontinenta “.....	56
Slika 3.64. Slike Draškovića.....	57
Slika 3.66. Trakošćansko jezero i dvorac Trakošćan	59

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završna/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost sadržaja rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (članci, članaka, doktorskih disertacija, magistrskih radova, izdava i izdavača, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prevođenjem udrug vlastitovnog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, MATEA SLIVAR (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivo autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom UMJETNOST IZVORA TRAGIČAN (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedovoljni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica
(upisati ime i prezime)

Matea Slivar
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o umjetničkoj djelatnosti i visokom obrazovanju završni/diplomski radovi sveučilišta su dužni trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička nastave obavljaju se na odgovarajući način.

Ja, MATEA SLIVAR (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom UMJETNOST IZVORA TRAGIČAN (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica
(upisati ime i prezime)

Matea Slivar
(vlastoručni potpis)